

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Otto Wang

Foreningslivet

i det gamle Rolding

Rolding

B. Schæffers Forlag

1947

Foreningslivet

i det gamle Røding

Otto Wang

Foreningslivet

i det gamle Rolding

Rolding

B. Schæffers Forlag

1947

Indholdsfortegnelse

	Side
Forord.....	7
Musikforeningen af 1880.....	9
Kolding borgerlige Skydeselskab	24
Selskabet til Kolding og Omegns Forskønnelse ...	35
Kolding Sejlklub	45
Kolding Roklub	59
Det dramatiske Selskab	66
Foreningen af Haandværksmestre i Kolding.....	76
Old boys.....	83
Aalestangernes Sangforening af 1887.....	90
Skovforeningen af 1891.....	97
Navne-Register	105

Forord

Siderne er saaledes, at man i mangt og meget hellere vil se tilbage end fremad. I en Jerntid, i en saa nervøs Tid, som den vi nu har gennemlevet, hvor hver ny Dag bringer den, der overhovedet tænker, det ene Chock efter det andet, er der en vis Husvalse i at lade Blikket gaa tilbage til vore Forældres og Bedsteforældres Tidsalder, til den nu saa forhaanede Klunke-tid, hvor Borgerskabet levede et Liv i Fred og Ro og Hygge, selv om ogsaa de Tider havde deres Besvær og Bekymringer. Ingen kommer udenom den Kendsgerning, at Aarene fra om ved 1870 og frem til 1914 var en Epoke af relativ Velstand og Arbejdsro, hvor Handels- og Haandværkerstanden havde gode Udviklingsmuligheder og Kaar, og hvor det kulturelle Liv blomstrede. Det kan saaledes have Interesse at lade Blikket gaa tilbage til den Tid og forsøge at danne sig et Billede af, hvordan Livet levedes i det daværende Kolding. En ikke helt daarlig Maade at faa et Indblik i Kolding-Borgernes Liv i disse rige og lykkelige Aar, er at lade Søgelyset falde paa det lokale Foreningsliv, at se, hvorledes man omgikkes hinanden, under hvilke

Former Livet rørte sig. Kolding har en Rigdom af baade store og smaa, gamle Foreninger, og nogle, der gjorde sig endda meget stærkt gældende: Industrieforeningen (hvis gamle Protokoller desværre er forsvundne), Det borgerlige Skydeselskab, Kolding Sejlklub, Forsvarsbrødrene, Det dramatiske Selskab, Skovforeningen, Sangforeningen Brage, Musikforeningen af 1880, Naverne og Forskønnelsesforeningen, for blot at nævne nogle enkelte, men der er mange flere end disse.

»Om lidt er vi borte«, skrev en betydelig dansk Digter for nogle Aar siden. Ja — om lidt er vi alle borte... og det, der *var*, glemmes saa hurtigt — naar nye Generationer rykker frem. Men maaske findes der ogsaa i Kolding en Smule Lokalpatriotisme, saaledes at disse nye Generationer har Interesse for, hvorledes deres Forfædre levede i Kolding i muntert Samvær. I Haab om at dette er Tilfældet, er disse Blade skrevet, i Ærbødighed for de Mænd, der dengang levede, og i dyb Kærlighed til den By, hvori jeg er født og tildels har levet mit Liv.

Kolding, i Januar 1947.

O. W.

Musikforeningen af 1880

I 1879 var Kolding endnu en meget lille By. 7000 Indbyggere eller deromkring. Forholdene var paa alle Omraader smaa, men rundt om i de gamle, kultiverede Hjem brændte en hellig lille Lue med en stor Glød: *Musikken*.

I disse sidste Dage er vi naaet til næsten at blive overmætte af Musik, vi er ude for en ganske meningsløs Overfodring af Musik paa godt og ondt. Radioen, denne Verdens vidunderligste og *fredeligste* Opfindelse, er Skyld i det. Efterhaanden som Radioen er blevet Allemandsejé, og der i hvert eneste Hus i Byen findes 2 à 3 Apparater (der hver spiller sit Program fra Solopgang til langt ud paa Natten, saa det gjalder ud fra hvert Hus, og det visse Steder i de betonopførte Ejendomskomplekser ikke er til at høre Ørenlyd, hverken Dag eller Nat), er det næsten blevet for meget af det gode. Inde i Stuerne har vi saa at sige Døgnet rundt Alverdens Symfoniorkestre og Danseorkestre og Grammofonplader og Sangere og

Sangerinder i Verdensformat, vi er paa Bølge-
længde med de allerstørste og det allerstørste
i Musikkens Verden og dus med Caruso, Gigli,
Melchior og Islandi, for slet ikke at tale om
alle de store Dirigenter ... vi hører de mest
ophøjede Symfonier fra alle Tidsaldre, medens
vi læser Avisen, spiller Bridge, udfylder vor
Selvangivelse og sover til Middag, eller ud af
de aabne Vinduer, medens vi graver vor Have.
Er det nu ikke lige lovlig meget? Jeg tror
næppe, at det tjener til Musikkens Ophøjelse,
det er paa sin Vis at ligne ved Blasfemi. I alle
Tilfælde gaar det forfærdelig ud over den
Respekt, som Musikken kan — og bør — gøre
Krav paa. Og jeg vil mene, at det paa ingen
Maade fremmer den virkelige Interesse for
Musik ... tværtimod. Den, der tror, at man
derigennem hverver Tilhængere for den gode,
den ædle Musik, tager sikkert fejl. Musikken
er en af Kunstens ædlest Grene, og ingen-
lunde for enhver. Der er noget, der hedder at
opdrages til at kunne nyde Kunst, under hvilke
Former den saa fremkommer. Radioen, der
har saa mange udmærkede Egenskaber, er dog
ingenlunde en Opdrager, som nogle desværre
synes at mene. En Lærer, man kan lukke
Munden paa ved at give een paa Kassen (dreje
paa en Knap), er der ikke meget ved.

For et halvt Aarhundrede siden dyrkedes
Musikken af de faa Udvalgte ... der *forstod*

den ... altsaa den forædlede Musik. Da blev der ikke koketteret med dens Popularitet. Enten forstod man den og holdt af den, eller man gjorde det ikke. En bestemt Skillelinie delte de to Grupper, der tolererede hinanden indbyrdes.

I de mindre Provinsbyer, som i Kolding, var der ikke megen Anledning til at dyrke Musik offentlig, og fremmede Musikfolk kom aldrig til Byen. Derfor samledes i Hjemmene, under Hængelampen i Dagligstuen, de musikelskende ved Klaveret eller ved sammensatte Kvartetter og spillede den klassiske Musik. Klaver, Violin, Violoncel og Fløjte var en almindelig Sammensætning, og disse Instrumenter havde mange Udøvere. Bag efter sang en Dame eller Herre maaske en Lied, og saa kom Kaffen til Damerne med Konditorkager fra den berømte Buhl i Klostergade og Toddy til Herrerne, og Cigarerne blev tændte. Som oftest blev det sent, inden Selskabet opløstes og hver gik til sit ad de stille, mennesketomme og begsorte Gader. Beskedne, fordringsløse og stiltfærdige formede disse Musik-aftener sig.

Der boede sidst i Halvfjerserne i Kolding en Musiklærerinde, der hed Frøken *Klestrup*. Hende var det, der tog Initiativet til Dannelsen af en Musikforening. I dennes lille, gamle, tynde, allerførste Forhandlingsprotokol læser vi, skrevet med Blæk, der næsten allerede er ved at forsvinde:

»Efter at Dannelsen af en Musikforening i nogen Tid havde været Gjenstand for adskillige Musikvenners Ønske og Bestræbelser, blev det første væsentlige Skridt taget til Oprettelsen af en saadan foretaget ved et Møde, som Musiklærerinde Frøken Klestrup havde sammenkaldt til hos sig Mandag Aften den 29. November. En Del Damer og Herrer havde givet Møde, men om Foreningens Virksomhed og Karakter blev intet vedtaget, kun blev Mødeaftenen bestemt til Torsdag. En Korsang blev indøvet, og allerede Torsdag den 2. December fandt en ny Sammenkomst Sted, ved hvilken flere nye Medlemmer mødte, og som saaledes maa anses for Foreningens første Mødeaften. En egentlig Konstitution fik Foreningen paa et Møde hos Kordegn Schmidt den 8. Dec. Den konstituerende Forsamling bestod af følgende: Herr Distriktslæge Beck, Herr Proprietær Bech fra Seest, Herr Organist Nissen, Herr Kordegn Schmidt, Herr Købmand H. Müller, Herr Konsul, Branddirektør Peder Frost, Herr Forretningsfører Olesen, Herr cand. phil. Wivel, Herr Translatør Juhl, Herr cand. polyt. Jessen, Herr Lærer Olsen og cand. phil. V. Kanaris Klein.

Paa Basis af et af Herr Rektor Theisen udarbejdet Grundlag vedtoges, med nogle Modifikationer, en Række Love og Bestemmelser for Kolding Musikforening af 1880. — En Bestyrelse paa 5 Medlemmer valgtes. Til Dirigent kaaredes Herr Organist Nissen, til Vicedirigent Herr Kordegn Schmidt, til Kasserer Herr Translatør Juhl, til Formand Herr Distriktslæge Beck og til Viceformand cand. phil. V. Kanaris Klein.

Den følgende Aften blev disse Bestemmelser oplæste for de forsamlede, aktive Medlemmer af Musikforeningen og bleve derefter med en enkelt Forandring leverede til Trykken«.

Og Musikforeningen af 1880 begyndte saa sit Arbejde. Det var stadig Musikken *i Hjemmene*,

der dyrkedes, der var til at begynde med slet ikke Tale om nogen offentlig Fremtræden, og til at begynde med optoges kun aktive Medlemmer, d. v. s. Medlemmer, der selv spillede og var villige til at spille — eller synge.

I Forhandlingsprotokollen læser vi videre om Mødet den 2. Januar 1881, Kl. 6:

»Mødet afholdtes hos Distriktslæge Beck. Bestyrelsens Medlemmer mødte med Undtagelse af Herr Organist Nissen, der paa Grund af en Misforstaaelse, ikke havde faaet Underretning om Mødets Afholdelse.

Følgende Punkter var Gjenstand for Forhandling:

1) Efter Formandens Forslag besluttedes det at holde de ugentlige Møder i forskellige Familiers Hjem, Formanden selv, Herr Overretssagfører Schwensen og Herr Konsul, Branddirektør Frost havde allerede stillet deres Hjem til Disposition. Det sidste Møde i hver Maaned, til hvilket alle Medlemmerne havde Adgang, skulde derimod holdes i et større offentlig Lokale.

2) Programmet til første Koncert burde bestemmes af Formanden.

3) Det vedtoges ikke at opkræve noget Kontingent for December Maaned, men at udsende Kvitteringer for Januar Kvartal.

4) Til Foreningens Bud foreslog Formanden en Mand ved Navn Knudsen, boende i Doktor Petersens Gaard. En Løn af 25 Kr. aarlig ansaas for passende.

5) Det bestemtes at anskaffe trykte Kvitteringer og et Stempel med Foreningens Mærke.

Mødet hævet Kl. 7 $\frac{1}{4}$.«

Det fremgaar af Protokollen, at der i de første fem Aar var ugentlige Møde- (Prøve) Aftener for de aktive Medlemmer, og Møde hver

Maanedsdag (med Koncerter) for de passive Medlemmer, i de forskellige private Hjem. Saa blev det bestemt, at saavel de passive som de aktive Medlemmers Møder skulde foregaa i offentlig Lokale, der var efterhaanden kommet saa mange Medlemmer, at de kun med Besvær kunde huses i Hjemmene. De ugentlige Møder blev saa holdt i et lille Værelse paa »Svenssons Hotel«, paa Hjørnet af Østergade og Helligkorsgade, og Koncerterne i Hotellets store Sal. Allerede i 1881 anskaffedes det første (brugte) Flygel, der i Aarene, der fulgte, adskillige Gange er blevet fornyet. Der var dog lidt Misfornøjelse med Lokaliteterne paa Herr Svenssons Hotel. Et Sted anføres i Protokollen »man anbefaler, at Herr Svensson anskaffer nye Gardiner til Salen«. I mange Aar blev man trofast ved dette Hotel, indtil man i 1889 flyttede til det nye, smukke »Hotel Kolding«. Der staar i Protokollen »Værten vilde overlade den store Sal med tilstødende Værelser for 15 Kr. pr. Aften«. Den Pris var der næppe noget at sige til.

Allerede først i Firserne drøftedes det at engagere fremmede Kunstnere, men Kassen var ikke alt for stor, og foreløbig vedblev det dog at være de lokale Kræfter, der stadig var i Ilden, det var i første Række Koret, som straks var blevet sammensat og godt indøvet, dels af gamle Organist *Nissen*, dels af Kordegn *Schmidt*, og derefter Frøken *Brosbøll*, senere Fru Arkitekt

Wandall (Sang), cand. *Kanaris Klein* (Sang), Organist *Nissen* (Klaver), cand. *R. Jessen* (Sang), Kordegn *Schmidt* (Violin), Proprietær *Bech*, Seest, (Violoncel), Branddirektør *P. Frost* (Fløjte), Fru Tandlæge *Spreckler* (Klaver) og Apoteker *Bahnson* (Sang).

I 1884 traadte Læge *Hjalmar Fick* til som Formand og i 1885, i Efteraaret, engageredes den første Kunstner, Pianist *Wad* »fra København« til at give en Koncert. Der staar i Protokollen: »60 Kr. ansaas for et passende Honorar«. I November 1887 spillede kejserlig russisk Kammermusikus *Johs. Nørvang* i Musikforeningen.

Efter lange Diskussioner bestemmes det at holde det sig nærmende 10 Aars Jubilæum ved en Koncert paa »Hotel Kolding« den 12. December 1890, bagefter skulde der være en Fællesspisning à 1 Kr. 50 Øre pr. Kuvert . . . man haabede, at mange vilde give Møde til denne lille Festlighed, men var dog alligevel noget ængstelig. Halvanden Krone.

Længe havde det været et stort Ønske at faa *Neruda-Kvartetten* herover, men alle Vanskeligheder taarnede sig op, sagt med andre Ord: der var ikke Raad til denne Ekstravagance. Endelig i Oktober 1893 kommer *Kvartetten* og gør stor Lykke og skaffer mange nye Medlemmer. Deraf drager man den Slutning, at

Heldet staar den Tapre bi. Senere gæstede Neruda-Kvartetten mange Gange Musikforeningen. Den lille og ubetydelige Kassebeholdning volder stadig Vanskeligheder og paa et Møde foreslaar Kordegn Schmidt i sin Fortvivlelse, at Musikforeningen skal tage $\frac{1}{4}$ Seddel i Klasselotteriet. Det fremgaar dog intet Sted i Protokollen, at denne Seddel nogensinde kom ud.

Foreningen voksede imidlertid stadig, langsomt, men støt. I Oktober 1893 er Medlemsantallet 280. Kassebeholdningen paa lidt under 200 Kr. Ikke nogen stor Driftskapital. Et nyt Flygel tiltrænges, men Tanken opgives igen. I Sommeren 1895 købes alligevel et nyt Hornung & Møller Flygel til hvilken Pris ses ingen Steder i Protokollen, men 700 Kr. udbetales... hvor de er kommet fra, staar der heller intet om. Den Tid maa ogsaa have haft sine — omend smaa — Danielsen'er.

Paa et Møde i Oktober dukker for første Gang Navnet *Herold* op. Der er stor Stemning for at faa den opdukkende Stjerne herover, men der er som sædvanlig Ængstelse for Honoraret. Der var lige gaaet en stor Skuffelse forud. Datidens forgudede Lady Hallè var i København, og mange havde ønsket hende til Musikforeningen, men hendes Honorar var 350 Kr. — derom kunde der ikke diskuteres — og dette oversteg Foreningens Ydeevne. Men

Herold? Ogsaa Fini Henriques var ønsket, og han vilde komme med sin Frue den 6. Oktober 1898. Denne Koncert maatte dog udsættes paa Grund af Dronning Louises Død.

Den 23. April 1901 havde Foreningen en af sine store Aftener, det var Pianistinden Frøken Johanne Stockmar og Sangerinden Frøken Ellen Beck.

Lige om ved Aar 1900 træder saa Musikhandler *Hannibal Marcus* og Dr. *Ove Ørkild* til, to Personer, der faar en ganske overordentlig stor Betydning for Musikforeningen, i ganske særlig Grad Dr. Ørkild. Hvad denne Mand i de kommende 30 Aar kom til at betyde for Foreningen, og naturligvis mest i sin Formands-tid fra om ved 1910, er ganske ubeskrivelig. Hans fint musikalsk-kultiverede Sans for, hvad der var oppe i Tiden, var enestaaende, hans Skelnen mellem, hvad der var opreklameret Glimmer, og hvad der vilde blive staaende, fik sin store, store Betydning for Musikforeningen. Han skabte den ganske ideelle Provins-Musikforening, hvor der blev stiftet lige Ret mellem vokal og instrumental Musik, en meget stor Part af, hvad der i denne Aarrække var fremme i forreste Række af musikalske Kunstnere, bragte han til Kolding. »Hotel Kolding«s Sal var i disse Musikaftener Ramme om virkelige musikalske *Festaftener*.

I 1905 fejrede Musikforeningen sit 25 Aars Jubilæum ved en Koncert (Frøknerne Elna Bergmann og Nutzhorn) og en lille Fælles-spising paa »Hotel Kolding«. Af Veteranerne var indbudt Kanaris Klein og Frue (nu bosat i Vejle), Fru Arkitekt Wandall, der som Frøken Brosbøll havde været med fra den allerførste Dag, Æresmedlemmet Møller (?), Translatør Juhl, Kordegn Schmidt og Overlærer R. Jessen.

Det synes dog, som om Musikforeningen i Aarene omkring Jubilæet under Skovrider Fritz' Formandsskab havde nogle vanskelige Aar. Kassebeholdningen gik nedad og nedad, og faa nye Medlemmer kom til, samtidig med at de ældre faldt fra. Overlærer *R. Jessen* afløste Fritz som Formand, og med Dr. Ove Ørkild paa sin ene Side og Borgmester *Oluf Beck* paa sin anden Side gjorde han et stort Arbejde for at vække Interessen for den lødige Musik i videre Kredse.

Det havde fra Musikforeningens Start ikke været Meningen at gøre Foreningen *stor*, man vilde samle en lille Kreds, der virkelig holdt af den gode Musik, men efterhaanden som Koncerter af lokale Kræfter delvis var opgivet, fordi Kravene gik i Retning af Musik i det helt store Format, og efterhaanden som de Kunstnere, der kunde komme i Betragtning her, tog højere og højere Honorar, var det ikke let at faa Balance i Regnskabet. I sin Tid gav man

Pianist Wad 60 Kr. for en Koncert, nu laa Honoraret ofte paa ca. 500 Kr. Det var en Forskel. Paa flere Bestyrelsesmøder blev det drøftet at søge at faa større Kredse i Tale. Bestyrelsen og Størsteparten af de gamle Medlemmer havde sikkert den rene Kammermusik kærest, Strygerne havde altid været højt i Kurs, men krævede Tiderne mon ikke, at man ikke udelukkende helligede sig den instrumentale Musik? Krævede Tiden mon ikke, at man dyrkede den vokale Musik lidt mere? Vilde der ikke derigennem vindes Terræn... ny Tilgang?

Dr. Ove Ørkild selv, havde sikkert som de fleste ledende indenfor Bestyrelsen, Kammermusikken højt paa Ønskesedlen, alligevel slog han til Lyd for at bringe vokale Kunstnere frem til Koncerterne. Derigennem vandt han i de første 10-12 Aar af sin Formandstid mange nye Venner af Musikforeningen.

For en saa gammel Forening som Musikforeningen er det kun naturligt, at der i Aarenes Løb bemærkes op- og nedadgaaende Kurver. I Slutningen af Tyverne mærkedes den nedadgaaende Kurve endda ret stærkt. Netop som 50 Aars Jubilæet skimtedes forude, taarnede Vanskelighederne sig op, Vanskelighederne med at opretholde Musikforeningen paa dens sædvanlige høje Stade... Radioen, den levende Musiks Fjende Nr. 1, var arriveret.

Den 2. December 1930 rundede Musikforeningen de 50 Aar. Dagen blev dog paa Grund af forskellige Omstændigheder først fejret den 8. December ved en Triokonzert (Pianisten Chr. Christiansen og de to Kgl. Kapelmusici Th. Nielsen og Aage Oxenvad), der havde samlet et stort Publikum, der helt fyldte »Hotel Kolding«s Sal. Efter Koncerten var der en lille festlig Sammenkomst, hvor Dr. Ove Ørkild blev hyldet for sin 20-aarige Virksomhed som Foreningens Formand. En Del Venner af Musikforeningen havde indsamlet en Sum paa godt og vel 600 Kr., der blev givet til den noget slunkne Kasse. Fru Overlærer R. Jessen, der havde været Sjælen i denne Indsamling, og som var til Stede, blev som den sidste overlevende af hele den gamle Kreds fra de første Dage ogsaa hyldet og udnævnt til Æresmedlem. Det blev een af Musikforeningens allerstørste Aftener, men Radioen stod jo i Nærheden som det store Spøgelse ... vilde den gamle Forening overleve dens populariserende Indflydelse?

Indenfor Musikverdenen er der sikkert endog *meget* delte Meninger om Radioens musikalske Betydning, eller skal vi sige Mission. De udøvende Kunstneres Udsagn kan jo i dette Tilfælde næppe lægges til Grund for en Undersøgelse, da Radioen jo giver Kunstnerne et stort og nyt Virkefelt — og en god Ekstra-Indtægt.

Nogle kan ikke nok prise Radioen som en Musikopdrager og Musikspreader af Rang. Personligt vil jeg mene, at den nok er det sidste, men absolut ikke det første. Hvor mange Hjem i Danmark ofrer Tid og har indenfor Væggene den *Ro*, der fordres for at lukke op for Radioens Torsdagskoncerter? Det er sikkert forbavsende faa. Naar man, hvor man gaar i Dagens Løb, hører 5 à 8 à 10 forskellige Radioer spille lige-saa mange Programmer, er det bestemt kun *Ro*, der tiltrænges, naar Aftenen kommer. I vor overnervøse Tidsalder bedøver Mennesker sig ved *Larm* fra Radioen fra aarle Morgenstund til sen Aften... Musiksansen har lidt ved det. Den levende Musik er blevet Stedbarn... og har forfærdelig svært ved at hævde sig. Det mærkes tydeligt fra sidst i Tyverne og frem-efter.

Da Dr. Ove Ørkild gik bort, stod Musikforeningen overfor en svær Tid. Pilitimester *H. Thalbitzer* blev Formand, og takket være hans dygtige Initiativ overlevede Musikforeningen en Krisetid, men det var vanskelige Aar, og kun en ihærdig og forstandig Ledelse formaade at holde sammen paa den gamle Forening.

En hastig og paa ingen Maade udtømmende Gennemgang af de Navne, der i de sidste 50—60 Aar har optraadt i Musikforeningen, viser et smukt Fyrværkeri af Tidens største

Musik-Celebriteter: Cæciliaforeningens Madrigalkor, Lady Hallè, Neruda-Kvartetten, Bryseler-Kvartetten, Budapest-Kvartetten, Professor Anton Svendsen, Kammersangerinde Ellen Beck, Kammersanger Albert Høeberg, Kammer-sanger Peter Cornelius, Kammersanger Helge Nissen, Kammersanger Niels Hansen, Kammer-sangerinde Tenna Frederiksen, Operasangerinde Lilly Lamprecht ,Operasanger Johannes Fønss, Koncertsanger Anders Brems, Koncertsanger Helge Lindberg, Operasangerinde Birgit Engell, Operasangerinde Emmi Leisner, Professorinde Dagmar Bendix, Professor Willy Burmeister, Klavervirtuosen Ignaz Friedmann, Pianisten Victor Schiøler, Kongelig Kammermusikus Peder Møller, Fini Henriques og mange, mange andre.

Dr. *Ejnar Ørkild* har nu afløst Politimester Thalbitzer som Formand, og den gamle Musikforening styrer ind i en ny Tid. Der er store Traditioner at holde i Hævd, og de vil blive det. Tredie Generation rykker nu frem, anden Generation Ørkild staar for Ledelsen, og alene Navnet giver een den Bevidsthed, at i bedre Hænder kunde Musikforeningen af 1880 næppe være. Foreningen synes at være stabiliseret, der er dannet en fast Sammenslutning af *virkelige* Musikvenner her i Byen, Mennesker, for hvem Radioen ikke er nok, *virkelige* Elskere af den

levende Musik, der ikke slaar sig til Taals med Tingel-Tangel og Larm.

De udenlandske Musiknavne er vi lukket ude fra i denne Jerntid, men der er nok af danske Emner, f. Eks. vilde Islandi, den skønneste Tenor efter Herold, og Else Brems, hvis Fader, Koncertsanger Anders Brems, var Koldingenser og mange Gange optraadte her, sikkert blive modtaget med aabne Arme af hele Koldings Musikpublikum.

Rolding borgerlige Skydeselskab

To aarligt tilbagevendende Begivenheder fra mine allerførste Barndomsaar har præget sig uudslettelig ind i min Bevidsthed: Chr. IX's Fødselsdag, den 8. April, hvor Musikdirektør *Christensens* ikke alt for fremragende, meget improviseret sammensatte Orkester, med Chefen i Spidsen, i høj Hat, drog igennem de morgenstille Gader og sluttede af oppe foran Raadhuset, hvor man spillede »Kong Christian stod ved højen Mast« nogle Gange, godt med Stortromme. Jeg styrtede ud af Sengen til stor Forfærdelse for mine Forældre og igennem alle Stuerne og ud paa den lille Balkon ud mod Torvet, i Jernbanegade 2, hvor mine Forældre dengang boede, dér stod jeg i Natdragt med Tæppe over Skuldrene i den tidlige, kølige Foraarsmorgen, en lille Purk, jublende glad over Musikken. Begivenhed Nummer to, der ogsaa blev gentaget hvert Aar, var det borgerlige Skydeselskabs Procession tidlig om Morgenens 3. Pinsedag... ogsaa med fuld Musik.

Kolding borgerlige Skydeselskab ... er der ikke alene i Ordene en Klang af noget gammeldags, noget ærværdigt?

Og uden Tvivl er Selskabet den ældste Forening i Kolding Købstad, da dens Stiftelsesaar gaar saa langt tilbage som til 1786 — eller 1785, derom er der nogen Uenighed. Det var i Chr. VII.s Regeringstid, det var lige efter den nordamerikanske Frihedskrig, Louis XVI regerede i Frankrig, Napoleon var endnu kun en lille ukendt Løjtnant, men i Horizonten buldrede allerede den franske Revolutions Torden. Saa gammelt er Selskabet. Her i Byen ... jo, da var Sønderbro *udenfor* Byen, og da var Kolding kun en lille, bitte Købstad, en Samling Huse, grupperet i ikke alt for mange smaa og krogede Gader omkring Kirken, alt Syd og Vest og Øst for Koldinghus, Nord for Slottet var ingenting andet end Marker.

Fra 1903 flyttede mine Forældre ned i Helligkorsgade Nr. 16, og jeg blev Nabo til »Gamle Møller«. Gamle Skomagermester P. Martin Møller, der boede i sit spidsgavlede Hus lige ved Siden af, i Nr. 18. Den gamle Herre var i al sin smilende Elskværdighed og Høflighed en stivnakket Ener, der ikke brød sig Spor om at tale med hvemsomhelst. Hvordan det gik til, erindrer jeg ikke, men han fattede nogen Godhed for mig sekstenaarige Knægt, der nu

var flyttet ind i Huset ved Siden af hans. Jeg besøgte ham ofte i disse Aar, allerførst i Aarhundredet, inden jeg endnu havde forladt Kolding for at drage ud paa de lange Rejser. Naar jeg siger, at »Gamle Møller« var et levende Leksikon, er det en noget forslidt Vending, og alle, der kendte ham, ved det i alle Tilfælde, men hans Viden fra det gamle Kolding var virkelig stor og enestaaende, og beklageligt er det, at ikke netop han har efterladt sig nogle personlige Optegnelser. Hvad her berettes om det borgerlige Skydeselskab, er dels hygget op paa hans hyggelige Fortællen for mange Aar siden, og dels paa Skydeselskabets allerførste Protokoller, der venligst er overladt mig fra deres Gemme paa Museet for Koldinghus Len.

Allerede for mange Aar siden blev det bevist, at Skydeselskabet efter al Sandsynlighed er grundlagt i 1785, men den første Protokol er stemplet 1789, og skrevet med en nu vanskelig læselig gotisk Haandskrift.

De første 3-4 Aar er der saaledes ikke ført Protokol. Spørger man nu hvem, der har været Skydeselskabets Stiftere — siger I. O. Brandorff i sit lille Skrift af 1932 — maa der svares, at det var Byens bedrestillede Borgere.

I de før nævnte Protokoller finder man ogsaa en Medlemsfortegnelse, af hvilken det fremgaar, at Medlemmerne (Lemmerne, kaldtes de dengang) i Særdeleshed var at finde iblandt Byens

Embedsmænd, Handelsfolk, større Haandværks-
mestre, Officerer og Lærere, ogsaa Skolens
Rektor var Medlem.

Det var en besværlig Tid i Kongeriget Dan-
mark dengang i Slutningen af det 18. Aar-
hundrede, hvor Skydeselskabet blev stiftet, der
var Armod i Landet, Fremtiden saa heller ikke
for straalende ud, og det er nok troligt, at der
følte Lyst til at sprede Tankerne med lidt
Underholdning — Forlystelser var jo ellers et
næsten ukendt Begreb. I. O. Brandorff citerer
i sit Skrift, hvad Amtmanden over Kolding
Amt, Hans de Hofmann, i en Rapport skrev
sidst i 1780erne:

»Byens Handel er meget maadelig, nogle faa Familier
handle vel paa Norge og andet Steds med Korn og
Fedevarer, hvoraf en Del tilføres Byen af Bønder i
dens Nærhed, men desuagtet aftager den dog meget i
sin Næring, da Haderslev og Christiansfeld forsyner
Amtet med et betydeligt Kvantum Brændevin (sic) og
forsender til Jylland forskjellige Varer og Haandværks-
arbejder. Havnen er snart ganske tilgroet, dersom dette
ikke forebygges ved en Mudderpram, men de Hand-
lende have ikke Evne til at anskaffe den eller lønne de
Folk, som behøves. — I Byen er mange fattige Folk,
som klage over, at de ikke kunne faa noget at fortjene«.

Under disse vanskelige Levevilkaar var det
kun naturligt, at Borgerne samledes om en Idé,
der kunde adsprede . . . og Skydeselskabet blev
dannet, med en vis kommunal Autorisation,
Raadstuen nævnes atter og atter som Mødested
for Skydebrødrene.

De første Love (Regler, kaldtes de dengang) staar paa de første Sider i Protokollen »vedtagne og indgaaede af underskrevne Lemmer af Colding borgerlige Skydeselskab den 5te Juni 1789 paa Colding Raadstue«.

Der er ialt 14 Paragraffer (Poster), de første to lyder saaledes, i Datids Ortografi:

I. Post:

»Skyden til Skive foretages i dette Aar den 26. Juny førstkommende. Paa hvilken Dag om Morgenen Kl. 8 slet Selskabet forsamler sig paa Colding Raadstue for derfra at udgaa til Skyde Pladsen i en vis Orden, dog saaledes at efter Stads Musicanterne, som gaar forud, følger Selskabets for dette Aar valgte Dommere nemlig Hrr. Lieutenant og Consumtions Inspektur Malling, Hrr. Secretair og Tolder Memmert, og Hr. Raadmand Deickmann, hvorefter Selskabets forrige Aars Skyde Konge med de 2de Lemmer, som i samme Aar vandt 2den og 3die Præmie, og dernæst de øvrige Lemmer trende sammen, som Rangerer sig selv«.

II. Post:

»Naar Selskabet er ankommet paa Skyde Pladsen, udtrækker enhver af dets Lemmer et Nummer, hvilket han hæfter paa sin venstre Arm, og for samme Nummer om det ikke allerede maatte være betalt erlægger fire Mark til Selskabets ligeledes for dette Aar valgte Casserer, Bager Sr. Segelberg, hvorefter Skydningen til Skiven aabnes, først for vor Allernaadigste Konge, Kron Printsen, og de øvrige Høye Persohner af den Høy Kongelige Familie, og skeer af de i Selskabets Højest Rangerede Persohner, derefter Skyder afvigte Aars Skyde Konge Shr. Christian Kirschbaum og endelig enhver efter Nummer, efter foregaaende paa raab af Selskabets Dommere — «.

Efter den store aarlige Skydning »aabnes et Ball paa Raad Huuset, hvortil af Selskabets Casse betales for Musiquen og Lys. I øvrigt bekommer enhver efter Behag Kaffe, The, Viin, Brød og Smør etc. imod Betaling —. Enhver af Selskabet kand tage Deris Koner og Døttre med, men ugifte ikkunn een Dame med«.

Pudsigt er det at læse om Stadsmusikanterne, der er attacheret Selskabet paa Skydedagene og faar Betaling for deres Ulejlighed, men til Gengæld saa ogsaa maa betale for Skud: »Ligesom Stads Musicanteren for sin Opvartning for Selskabet, ved dets samling fra Skydnings Dags Begyndelse indtil dets endelige Adskillelse er accorderet for dette Aar 6 Rdr., imod at han ingen frie Skud gives, saaledes og for Eftertiden bør hand at betale for sit Skud, naar hand tager Betaling for sin Opvartning«.

Disse Love er den Dag i Dag Grundreglementet for det borgerlige Skydeselskabs Love. Og 3. Pinsedag har næsten uafbrudt været den store Festdag.

I Slutningen af det XVIII Aarhundrede var der udover Skydeselskabet intel Foreningsliv i Kolding Købstad, og af Restaurationer var der ingen, kun nogle Beværtninger af en saa simpel Karakter, at »ingen anstændige Folk« satte deres Ben der. Paa Baggrund af dette Forhold maa Skydeselskabets store Betydning ses. Nu havde

anstændige Folk en Maade at samles paa, og drøfte Tidens mange Spørgsmaal.

Skydeselskabet samlede — som I. O. Brandorff saa rigtigt siger i sit lille Skrift — de bedrestillede Folk, hvilket dengang var ensbetydende med »retskaffne« Folk.

Der herskede stor Klasseforskel i Tiden, ikke alene paa Landet, men ogsaa i Byerne, hvor Embedsstanden sad inde med alle Privilegier, og hvor der f. Eks. var en stor Forskel paa og umaadelig Afstand mellem Købmanden og hans »Svend«, og Officeren og den Menige, Tolderen og hans »Skriver«. I Skydeselskabet samledes nu alle Byens Justitsraader, Kammerraader, Kancelliraader, Raadmændene, Procuratorerne, Lægen, Apotekeren, Rektoren og Toldforvalteren og alle Officererne.

Raadhuset var en afspærret Bygning, hvor faa havde noget Ærinde, og hvor der ikke var Adgang for alle og enhver, det var en ophøjet, isoleret, lille Borg midt i Staden, hvor nogle faa kommunale Embedsmænd med Stadthauptmanden i Spidsen regerede, det var en lille Helligdom, som faa nærmede sig og da i dybeste Ærbødighed. For Skydeselskabet var det dog aabent.

Der ligger en stor Indrømmelse og Anerkendelse i dette Forhold, der viser, at Skydeselskabet var ud af det bedste Borgerskab. Det fremgaar intet Sted af Protokollen, at man lige

før og efter 1800 havde faste Mødeaftener paa selve Raadhuset, men at man af og til samledes paa »Raadstuen« er sikkert. Ligeledes at der afholdtes Bal deroppe ved særlige festlige Lejligheder, det fremgaar af de gamle Regnskaber, at der flere Gange er betalt for Lys og Rengøring af Salen efter disse Fester. Men besynderligt nok har jeg intet Sted i Regnskaberne fundet noget om, at Selskabet har modtaget nogen Slags Præmie til Skydningerne, eller at Kassen har modtaget Bidrag til saadanne, hvilket i og for sig er besynderligt, da Byen paa mange andre Maader gav Selskabet en vis Autorisation.

Af de gamle Gevinster og Præmier fra de første Aar er en eneste opbevaret, det er endda den allerførste, en Potageske, tilkendt Købmand Jep Jepsen i Seest. Paa Bagsiden staar indgraveret:

Potage Skeen de mig Kalder
For Bedste Skud jeg Falder
Brug mig naar du vil
Jeg ferdig er der til,
vog 17³/₄ Lod.

Den er nu i Musæets Besiddelse og er uden Tvivl den største Relikvie, Skydeselskabet ejer. Alle øvrige Præmier et lille Aarhundrede frem i Tiden er desværre bortkommen.

Hvor Skydepladsen laa til at begynde med, vides ikke med Sikkerhed, men i ca. 1790 blev Bane anlagt lige neden for det nuværende Vandrehjem, og senere, nogle Aar frem i Tiden,

blev den flyttet til hvor nu Smaahaverne ved St. Jørgens Hospital ligger, hvor der dengang laa et lille Lystanlæg, »Gramrolighed«.

Imidlertid skete der paa Generalforsamlingen 1851 noget, der forandrede det hele. Købmand *H. W. Meyer* og *Møller Petersen*, Skovmøllen, stillede deres lille Skov, det nuværende Marie-lund, til Skydeselskabets Raadighed. Nu skulde der bygges Pavillon, og anlægges et Par Baner, der blev derfor udbudt 75 Aktier til et Beløb af 365 Rdl. og et Udvalg blev nedsat, hvori bl. a. sad I. O. Brandorffs Fader, Købmand *P. Brandorff*, gamle Farver *Fr. Utzon*. Pavillonen blev indviet i 1852, og Stedet kom til at hedde »Charlottenlund«.

Herude kom nu tolv gode Aar. Skoven laa dengang et godt Stykke udenfor Byen, og selv om den ikke var købt af Skydeselskabet, men kun »overladt«, var man næsten alligevel »hos sig selv«. Fremmede — Uvedkommende — som de spøgende blev kaldt, alle de, der ikke var Medlemmer, kom der ikke mange af, for ikke at sige slet ingen. I Almindelighed regnedes det for en *for* lang Spadseretur derud, nej, Mand, Kone og Børn gik i Dyrehavegaardsskov, der dengang var betydelig større end nu, og her rørte sig et rigt Folkeliv, med medbragte Madkurve, der blev udpakket under de grønne Træer. Dyrehavegaardsskov og »Louisehøj« ved Fjorden

var dengang de eneste Udflugtssteder . . . i Charlottenlund var der stille og tomt, udover de Dage, hvor Skydebrødrenes Bøsser knaldede og gav Ekko over Søen. Det var saaledes en lille sluttet Kreds, der kom herude. Til den lille nybyggede Pavillon havde Medlemmerne Nøglen og kunde lukke sig selv ind og sætte Vand over til Kaffen. Først paa et senere Tidspunkt kom der en Vært. Folk kunde dog foreløbig nok klare sig selv. Om Søndagene, naar Skydebrødrene drog til Skoven med Bøsserne, var Familien med og Madkurve for hele Dagen, og Kaffekedlerne var i fuld Sving, til Solen gik ned.

I 1861 blev Skoven lukket af for Fremmede, der maa altsaa være begyndt at komme Folk derud, som var uønskede. Under Krigen 1864 led Skoven ikke ringe Skade, og det gik ogsaa ud over Skydeselskabets Bygninger og Inventar . . . i Krigsskadeserstatninger blev der udbetalt Selskabet et halvt Hundrede Rdl. Et Par Aar efter kom det til en Uoverensstemmelse med Ejerne af Skoven, der resulterede i, at Skydeselskabet søgte en Overenskomst med Kolding Skytteforening, der sad i Vanskeligheder ude i Munkensdam. Skydeselskabet overtog Banerne m. m. der og forlod Charlottenlund Skoven, og dermed rykkede Kolding borgerlige Skydeselskab ind i den nyere Tid.

Medens der faktisk vides meget lidt om

Skydeselskabets første 70 Aar (Protokollerne fra disse Aar siger ikke meget udover ganske enslydende og saglige Beretninger om Møder og Generalforsamlinger. Der staar intet om Udtalelser e. l. fra de forskellige Medlemmer, heller ikke findes særligt udførlige Beretninger om Baller eller anden Selskabelighed, som aabenbart *har* fundet Sted) findes der fra Tiden omkring Flytningen til Munkensdam og op til Nutiden et stort Stof, der kunde — og burde — friste een eller anden til nærmere, grundig Undersøgelse.

Under Konsul *Chr. Stenderups* Ledelse førtes Kolding borgerlige Skydeselskab nu videre ad de gamle Veje. Efter Konsulens Død traadte Tandlæge *N. Westerlund* til som Formand, og der holdes stadigvæk Hævd over de gamle Traditioner og værnes med megen Pietet om alle de mange, gamle Minder.

Der er blot en Ting, der forundrer: Hvorfor tæller Selskabet i Dag ikke mange flere passive Medlemmer, end det gør? Det er et Selskab, som det næsten er en Borgerpligt at støtte —

Selskabet til Rolding og Omegns Forfættelse

I Midten af forrige Aarhundrede var Kommunalstyrelsen ikke slet saa interesseret i Byens *Udseende* som nu, eller for at sige det lige ud: det interesserede ikke. Den kommunale Administration var saare enkel, og der blev kun grebet ind i de absolut vigtigste Anliggender, der blev gaaet frem efter en vis Byplan – i udpræget praktisk Retning, men hvordan det artede sig i skønhedsmæssig Henseende, var det Offentlige uvedkommende. Om noget saa nærliggende som f. Ekspl. Beplantning og Vedligeholdelse af de smaa Anlæg i Byens Periferi, om Opsyn med hvordan i det hele taget Yderkanterne af Byen saa ud, (der var godt med aabne Møddinger og Lossepladser o. l.), var der overhovedet slet ikke Tale.

Imidlertid var der ogsaa *dengang* nogle Mennesker, der havde Skønhedssans, og de ærgrede sig over at se deres kære lille By indrammet saa sjuaket, og hist og her ligefrem forfaldent. Sekretær *Borthig* menes at være

den første, der satte sig i Spidsen for en lille Kreds Borgere, der mente, at der maatte kunne gøres noget for Koldings Ydre. Der blev indkaldt til Møde den 25. April 1857. I Selskabets første Protokol læses paa første Side:

»Efter foregaaende Indbydelse i »Kolding Avis« af d'Hrr. Ernst Kjær, Procurator Dahl, Kjøbmand I. H. Hansen, Apoteker Friis, Sekretær Borthig, Controlleur Sonne og Telegr. Bestyrer Thygesen, afholdtes den 25. April 1857 en Forsamling paa Raadhuset, for at forsøge oprettet et Selskab til at drage Omsorg for Byens Omegns Forskønnelse, og efter at de Tilstedeværende havde tilkendegivet deres enstemmige Ønske herfor, blev det bestemt paa Stedet at vælge en Committee, bestaaende af 5 Medlemmer, som med 2 af dem valgte, danner en staaende Com. af ialt 7 Medlemmer. Committeeen har at sørge for, at saa stort et Antal Medlemmer tiltræder Selskabet som muligt, som Medlemmer anses enhver, som paa en eller anden Maade yder Bidrag til Selskabet.

Det besluttedes eenstemmigt at give Com. *uindskrænket Fuldmagt* til at anvende de indkomne Bidrag efter bedste Skøn, imod at aflægge et aarligt Regnskab derfor.

Ved Stemme flerhed valgtes følgende 5 Herrer til Medlemmer af Committeeen: Kjøbmand Kjær, Telegr. Bestyrer Thygesen, Sekretær Borthig, Controlleur Sonne, Boghandler Saling. Til at tiltræde dens Virksomhed udvalgte den d'Hrr. Cancelliraad Albinus og Gartner Nielsen, som modtog Valget.«

Paa dette allerførste Møde udstedte Borthig iøvrigt et Gavebrev, der gav Selskabet Ret til at beplante en Gangsti, der fulgte Hegnet omkring hans Toft, »Hjelms Toft«, samt 4 Skpr.

Land til Beplantning og endelig Jord til en 3¹/₂ Alen lang, bred Gangsti hen over Marken. Det var Begyndelsen til det, der senere blev »Skovhøj«.

Selskabet havde mange Ideer og Planer, men ... Penge ... der blev grebet til den gamle Redningsplanke: en Bazar.

I Januar 1873 dukkede de første Planer op om at købe Charlottenlund Skov (nu Marie-lund) af Mazanti, der dengang ejede den, og om Køb af Vejen, der førte op til den. Den ejedes af Skovmøllen. Men der mangledes Midler. At Kassen var saa nogenlunde tom fremgaar af en Antegning i Protokollen: »Formanden gav Løfte om, at han personlig vilde afholde Udgifterne til Papir, Porto, Budløn og andre Smaating«, og Bogtrykker Møllers Enke (Redaktør Bertel Møllers Moder) lovede fri Annoncering i »Kolding Avis«.

Den 27. Januar 1873 kom saa en lykkelig Vending: Kancelliraad Kralund meddelte, at han skænkede Charlottenlund, der skulde døbes om til Marielund, til Byen og indsatte Selskabet til Ledelsen og til Beplantningen. Omtrent samtidig afgav Proprietær G. Ræder, Dyrehavegaard, den nuværende Kolding Skov – dog mod et Mageskifte, der gav ham nogle Jorder af Byens Besiddelser, ved Komarksbuskene. »Forskønnelsen« arbejdede nu paa alle Kanter af

Byens Omegn og ogsaa i den indre By, men i Aarenes Løb blev det dog Marielund og Kolding Skov, der frem for alt blev dens Arbejdsmark.

Allerede 2. Maj 1873 hejstes Kransen paa Marielunds første Pavillon, den blev indviet den 13. Juni s. A. Apotekerens Karl, I. C. Bølling, var – uden nogen som helst Forudsætninger – ansat som Vært i Pavillonen. Bølling viste sig tidlig som en saare klog Mand: han giftede sig pr. omgaaende med Apotekerens Kokkepige... og det var en meget dygtig Kokkepige.

I Efteraaret kom saa Bazaren, og den indbragte et efter Datidens Forhold *umaadeligt* Beløb, nemlig hen ved 1600 Rigsdaler, og Bølling indbetalte et Forpagtningsdepositum paa 25 Rigsdaler. Skoven blev nu for første Gang rigtig »ordnet«, og der kom Svaner i Søen. I Pavillonen blev der hurtigt Gnidninger mellem Selskabet og Bølling, han vilde have en Lirekasse derud, og det syntes Ledelsen ikke om, man vilde forbyde Kortspil om Søndagen, og det var Bølling fortørnet over, idet han mente, det vilde gaa ud over hans Salg af Drikkevarer. Og Svanerne – Søens skønne Pryd, som man var stolte af – de aad for meget, de var alt, alt for kostbare at have paa Pension, det blev nu bestemt, at de kun maatte faa et bestemt og meget lille Kvantum Havre. Endelig vilde Selskabet allerede i 1876 have

Pavillonens Forpagtning hævet fra 300 til 380 Kr. Stor Spektakel med Bølling.

I Foraaret 1880 skulde Bølling være frattraadt Forpagtningen af Pavillonen . . . men der kom en Ordning. Det viste sig, at Foreningen var kommen i Gæld til ham med 1600 Kr., der »saavidt muligt skulde afdrages aarligt med mindst 200 Kr.« I 1888 dør Formanden, Proprietær G. Ræder, og Landinspektør Pingel bliver Formand.

Først i Halvfemserne dukker saa Cyklerne (Velocipederne) op, og det forbydes at cykle i Marielund, »saafremt Rytteren ikke viser det tilbørlige Hensyn til det spadserende Publikum«. Senere kommer det totale Forbud. Det gjorde en Del Aar efter den daværende Herredsfuld­mægtig J. Schrøder aldeles rasende, han sendte Klager og Andragender ind, der dog ikke toges ad notam. Det var iøvrigt den samme Herredsfuld­mægtig, om hvem der gik en Mængde Anekdoter. Han var en lille besynderlig Mand, han cyklede til Paris og tilbage igen, hvilket paa den Tid var en Bedrift. Han spiste paa »Hotel Kolding« og var engang gaaet ind paa Toilettet. Det tog Tid. En Gæst paa Hotellet hamrede paa Døren atter og atter uden Resultat, endelig udbrød han: »Bor De her?«. Hvortil Schrøder svarede: »Nej, jeg spiser her kun.«

Opsynet med Slotshaven voldte megen Besvær. I 1890 tilskrev man saaledes Jomfru Fedde,

at saafremt hun vedblev at medtage friske og tørre Kviste hjem fra Haven, vilde man klage over hende til Ministeriet. Aaret før var der skrevet til Skomager Kyster, sen., og til Bybud Jensen, sen., og til ommeldte Jomfru Fedde, at deres Høns lavede Ravage i Slotshaven, der var ogsaa noget med en Ko, der ofte brød ind i Haven og græssede paa Plænerne. Det var ikke Meningen.

I 1895 kom den nye Pavillon i Marielund. Først var der sendt Andragende til Byraadet om Laan dertil. Der blev prompte sagt Nej. Saa maatte Selskabet tage mod Bøllings Tilbud om Laan. Det blev 7700 Kr.

Ti Aar senere trak Bølling sig tilbage . . . som en velhavende Mand. Den ganske jævne Mand, forhenværende Apotekerkarl, uden ringeste Uddannelse, Drachmanns gode Ven, var i Sandhed noget ud over det almindelige. I en Tid, hvor Restaurationspriserne var en Tiendedel af, hvad de er i Dag, sad han i 32 Aar i en lille Skovpavillon, med 5 à 6 Maaneders Sæson, og tjente en Formue. Det lyder fantastisk, saa meget mere som ingen af hans Efterfølgere vist har spunden Silke ved den Forretning. Ser man imidlertid paa Datidens Forhold, forstaas det bedre. Kolding var endnu til om ved Aarhundredskiftet en *lille* By, og det var før Bilernes Tid. Fjordbaadene sejlede ganske vist til Christiansminde, Løverodde og Fænø, men

Bramdrupskov og i Særdeleshed Marielund var »hele« Koldings Udflugtssted. Folk gik en Tur om Eftermiddagen og om Aftenen og endte ofte ved en Kop Kaffe i Skoven hos Bølling. Der var dengang altid Mennesker i Marielund, hvilket evigt pulserende Liv der rørte sig derude, fra først i April til sidst i Oktober, gør man sig daarligt Begreb om i Dag, hvor der er saa mange Steder, der kalder. Og paa de store Aftener, naar »Forskønnelsen« holdt Koncerter, dels af Fredericia Regimentsmusik, dels af Lomholts Orkester, var *hele* Kolding paa Benene. Hele det store Borgerskab, fra øverst til nederst mødte op, og det var jo Tider, hvor i alt Fald Borgerskabet endnu havde Raad til at give en Skilling ud, alt var endnu ikke endt i den store Kasse uden Bund. Nede i den store, aabne, men overdækkede Danseestrate, der laa, hvor Parkeringspladsen nu er, gik Dansen til Midnat. Mangen lille Bedstemor vil i Dag gnide en Taare væk af Kinden ved at mindes sin Ungdoms lyse, milde Sommeraftner paa Marielunds Danseestrate, hvor hun dansede med ham . . . der ikke blev hendes Mand. De smaa Petroleumslamper i Loftet svingede, unge Piger i lyse Kjoler, af Byens bedste Familier, valsede til Regimentsmusikkens Toner, medens Forældrene stod udenfor i den lune Aften og saa til, og dog kunde det hænde, at et Par smuttede bort . . . ud paa de mørke Skovveje.

Oppe foran den store Terrasse, udenfor Pavillonen og inde i alle Lokalerne, og i de store aabne Verandaer var der overfyldt, alle Borde og Stole var besat. Det mindede om Folkelivet en Sommersøndagaften i Københavns Tivoli. Jeg kan ikke mindes, at jeg i den sidste Menneskealder noget Sted har set saa mange Mennesker samlet her i Kolding som i Marie-lund paa saadanne Aftener, først i Aarhundredet. Offentlige Forlystelser fandtes jo dengang ikke. Industriforeningen, og maaske i Særdeleshed Dramatisk Selskab og »Forskønnelsen« var det, der sørgede for Folks Festlighed og Underholdning.

I 1905 gaar Bølling altsaa og opsiger Resten af det Laan, han i sin Tid gav Foreningen, det var nu lidt over 5000 Kr. Foreningen er nu i den penible Situation, at man maa laane Beløbet hos den nyantagne Vært... eller rettere hos hans Kone.

I 1910 er den nye Musikpavillon kommet og med den Musikdirektør P. Madsen Lomholt. Han tilbød at give 7 Koncerter for Foreningen (med 16 Stemmer) og derefter spille til Dans i Dansepavillonen, for 435 Kr. Dette Tilbud modtog Foreningen... og vi ser nu... desværre, ikke mere noget til de fortræffelige Regimentsmusikanter fra Fredericia.

»Forskønnelsen«s Formand, Landinspektør

Pingel og Herredsfoged Borup udgaar i 1911 af Bestyrelsen og Borgmester Baller og Sagfører Edv. Lau træder til. Konsul Jacob Ræder bliver Formand. Noget senere kommer Kriminaldommer William Nielsen ogsaa ind i Bestyrelsen.

I Foraaret 1913 var de gamle Bænke i Skoven slidt op, og det vedtoges ved Lejlighed at anskaffe nogle nye, idet der i Protokollen skrives: »Da de gamle ikke kunde holde til flere Pinseanstrengelser«.

For Festlighederne i Marielund glemte Bestyrelsen dog ikke Foreningens Virke for Byen og dens Omegns Forskønnelse, overalt hvor det tiltrængtes, traadte man til. Men – dette maa indrømmes – fra om ved den første Verdenskrigs Udbrud faar det lokale Bystyre selv Øjet op for mangt og meget, og tager sig efterhaanden med mere og mere Iver af Byens Forskønnelse. Derfor taber Foreningen sin Betydning. Og med Verdenskrigen kom »Forlystelsernes« Mangfoldighed til Kolding, og samtidig taber Marielund noget – ikke saa lidt endda – af sin Betydning, nu er der saa mange Steder, der kalder... nu danses der hver eneste Aften baade hjemme og paa Restauration.

Og omsider tager Bestyrelsen i 1934 (den bestod da af Konsul Jacob Ræder, Øjenlæge J. Kjølbye, Forstander Espersen og Overretssagfører K. Hertz) den Beslutning at likvidere

Foreningen, der nu synes at have overlevet sig selv. Og efter en endelig Ordning med Kolding Byraad, er Foreningens Saga ude.

Et lille men meget iøjefaldende Kapitel af det gamle Koldings Historie er dermed sluttet.

Kolding Sejlklub.

Kolding... det er Fjorden.

Disse Ord udtalte den afdøde, franske Professor *Paul Verrier*, engang han besøgte Kolding for mange, mange Aar siden.

Ja, sagde *Ebbe Kornerup* engang, Manden, der har set Jorden, hele Jorden i al dens Pragt under et næsten uafbrudt Rejseliv igennem fyrretyve Aar, Kolding er Perlen blandt Østjyllands Byer... den har Fjorden, den skønneste Fjord i Verden.

Kolding, set en Forsommerdag fra Bakkerne ovenfor Strandhuse, eller fra Gudsø Vig, eller fra det højeste Punkt ved Løverødde, er noget saa typisk, særpræget *dansk*, det giver et Udtryk for dette specielle, udefinerlige, der hedder *Danmark*.

Kolding Fjord har da ogsaa været dyrket af Kolding-Borgerne meget langt tilbage i Tiden.

I 70'erne sejlede mange i smaa Sejl- eller Robaade ud fra Kolding og styrede mod den eneste, lille, spinkle Anløbsbro ved Louisehøj

(omtrent hvor Julemærkesanatoriet nu ligger), der var en lille Pavillon, hvor der kunde købes Kaffe. Madkurven havde man med hjemmefra. Eller Kursen blev sat mod Agtrupvig, hvor en Fru *Uldall* havde en beskeden Restauration... andre Anløbssteder fandtes der ikke.

Paa Sommersøndage kunde der ses ikke saa faa smaa Joller med hvide Sejl paa Fjorden... i deres Kølvand luntede en Del Robaade. Jo, saa var der noget, der hed Fiskerlejet Strandhuse, der dengang syntes at ligge saa langt, langt borte fra Kolding Købstad... derud tog ogsaa mange Mennesker for at se paa de smukke Skonnerter, der laa til Ankers der. Her blev mangan god Madkurv tømt paa Skrænterne ned til Vandet, og i den tilstødende lille Skov kunde man faa »Vand paa Kedlen«. Ved Løverodde fandtes ingen Restauration, men oppe i Skoven kunde man i Skovfogedhuset faa varmt Vand fra Maskine... og Øl.

Ved Kolding Sejlklubs 50 Aars Jubilæum i 1931 skrev Konsul *Jacob Ræder* en Bog*), der er en lille Guldgrube for den, der studerer Livet i Kolding i de sidste 20-30 Aar af forrige Aarhundrede. Mangt og meget, der fortælles her, er hentet derfra.

*) »Kolding Sejlklub 1881-1931. Festskrift i Anledning af Kolding Sejlklubs 50 Aars Jubilæum«, forfattet af Jacob Ræder. Sjødt og Weiss' Bogtrykkeri. Kolding 1931.

Sejlkubbens Stiftere.

De første, vi véd, der dyrkede en ganske vist primitiv Sejlsport i Kolding, før Sejlkubbens Tid, er de to gamle Kaptajner *P. Hansen* og *F. Bay* (der startede Kolding Dampskibsekspe-dition under Firmanavnet Hansen & Bay), Købmand *Georg Burcharth* og den gæve Kolding-Kæmpe, Smedemester *Georg Møller*.

Kolding Sejlkubs oprindelige Stiftere, staar der saaledes at læse i Festskriftet, har antagelig været: Kaptajnerne *P. Hansen* og *F. Bay*, Købmand *Georg Burcharth*, Smedemester *Georg Møller*, Mægler *P. A. Halby*, Købmand *Chr. E. Warming*, Ølbrygger *Strandby*, Garvermester *Abelsted* og Tandlæge *A. M. G. Friis*. Det skete en Foraarsdag i 1881. Besynderligt nok er der ingen Protokol ført i de første Aar indtil 1886, saa hvad der vides om disse allerførste 5 Aar er lidt svævende, tilfældigt og usammen-hængende, til Dels samlet af de daværende Aargange af »Kolding Avis« af forh. Forligs-mægler *Th. Thuesen*.

Den 20. Juni mødte Bestyrelsesmedlemmer fra forskellige Sejlkubber i Horsens og bestemte at afholde en Fælleskapsejlad i Vejle den 23. Juli. Heri deltog bl. a. Proprietær *G. Ræder* og Sparekassebogholder *H. Harboe*.

Der staar i Festskriftet: »At arrangere en Kapsejlad i de Tider var et større Arbejde end nu til Dags, hvor der ogsaa maa slides

alvorligt i det, naar alt skal klappe, som det bør. Medlemsantallet var ringe og Kontingentet en Krone, Indskud til Kapsejlads af tilsvarende Størrelse. Med Kassens Midler kom man ikke langt, altsaa søgte man andre Kilder. Et Par behjertede Mænd, med Talegaverne i Orden, gik rundt til Byens Handlende og slog dem for en Ting i Butikken, hvilken ikke var altfor let sælgelig: En Kulspand, der havde kendt bedre Dage, et Thermometer eller Barometer, der havde en lille Skavank, Bøger, der var passende makulerede o.s.v. Uddelingen af disse Præmier kunde til Tider nok vække nogen Munterhed blandt Publikum, undertiden ogsaa lidt Forargelse, naar nogen havde været særlig uheldig, men saa klarede Smedemester Georg Møller gerne Situationen med et af sine velkendte Slagord. Sølvkopper saa man ikke noget til i Kolding, med mindre en eller anden Velynder var blevet presset til at gaa frivillig med til at skænke et lille Bæger af letteste Støbning. Men Glæden og Fornøjelsen var ikke mindre end nu i Sølvkoppernes Tidsalder«.

Den 17. Juni 1883 fandt den første Kapsejladts Sted paa Kolding Fjord. 25 Fartøjer var mødt, et efter Datidens Forhold meget stort Antal. Første Præmie, der var udsat af Sparekassen, vandt Kaptajn Bay.

I Referatet i »Kolding Avis« finder vi i Tilknytning til denne Kapsejladts Navne som disse:

R. Kaalund, Brødrene Georg og A. D. Burcharth, Vinhandler Chr. Friis, F. Wichmann, Grosserer C. S. Borch, Redaktør Bertel Møller, V. Nyholm, kendte og betydelige Folk indenfor Datidens Kolding-Borgerskab.

I Festskriftet læses:

»Var Foreningslivet i Kolding Sejlklub ikke stærkt, saa dreves Sejlsporten af flere af dens Medlemmer med en Iver, som man ikke mere kender. Navnlig bør nævnes Sparekassebogholder Harboe og Købmand Georg Burcharth. Harboe var især uopslidelig, som han selv udtrykte sig. Fra Isen forsvandt fra Fjorden, og til den atter meldte sig, sejlede Harboe med Halvdæksbaaden »Else« hver eneste Dag, uden Hensyn til Vejret, fra Havnen Kl. 3 om Eftermiddagen. Det var derfor med god Grund, at vor bekendte Visedigter *Hannibal Marcus* i »En ny og ganske gevaldig Sømands-vise« ved Sejlklubbens Bal den 5. Februar 1900 i et Vers synger:

Strandhusekoner bru'er
om Som'ren ingen Klokke mer',
for naar de Harboe skuer,
saa ved de, hvad den er.
Hver Dag fra deres Stuer
hans Kutter kan de se.
Hej komfaldera, Hurra.
Og saa er Klokken 3.

Stiftet for anden Gang.

Det var dog vanskeligt at holde sammen paa Sejlklubben. Der var stor Interesse for at sejle, men i en Klub maa der gøres et Arbejde, rent administrativt, dertil fordres Tid, og dertil var

ingen villig. Endelig i 1889 sammenkaldte Bagermester *Chr. Nielsen* til et Møde. Alle Sejlklubbens ivrige Medlemmer mødte. Vi finder bl. a. Bankassistent *Conrad Andersen* og den ganske unge *Jacob Ræder*. Hvad der foregik paa dette Møde, er ikke ganske klart, men man tager næppe Fejl, naar man formoder, at den impulsive og frimodige Bagermester har talt et Kraftens Ord til Forsamlingen og har slaaet et kraftigt Slag i Bordet. Han var allerede paa dette Tidspunkt en Mand, der nok kunde holde en Tale, der virkede som en Torden. Efter nogen Talen frem og tilbage blev der vedtaget Love, eller rettere Lovforslag. Til Formand blev valgt Bagermester *Chr. Nielsen* og til Æresmedlemmer Borgmester *Schjørring* og Kaptajn *P. Hansen*. Paa dette Møde blev Kolding Sejlklub saaledes stiftet for *anden Gang*. Og nu kom der Samling og Orden i Foreningen.

I Festskriftet staar:

»Aar 1890 den 11. April afholdtes den første Generalforsamling. Regnskabet oplæstes og blev enstemmig vedtaget. Endvidere vedtoges at anskaffe Emblemer og at overlade Bestyrelsen at lade afholde Eskadresejladser, Forlystelser m. v. i Sommerens Løb. Protokollen er ikke underskrevet, og af den første Bestyrelse kender man kun Formandens Navn.

Sejlklubben afholdt Søndag den 8. Juni 1890, Middag Kl. 1, sin første sluttede Sejlads. Vejret var klart, men flovt med omløbende Vinde. Alle Kuttere deltog med Undtagelse af »No name« (Apoteker N. C. Müller) og

»Sif« og »Maagen«. Paa »Christiansminde« blev der drukket Kaffe. Da alle var meget opsat paa at komme hjem, grundet paa de kgl. Skuespilleres Gæstespil, og der hen imod Aften rejste sig en frisk Kuling fra Nord-vest, hastede alle hjem. Klubbens Æresmedlem, Borgmester Schjørring, bærede Turen med sin Nærværelse om Bord paa Kutteren »Wilhelmine«, ført af Købmand G. Burcharth«.

Paa Generalforsamling Nr. 2, den 5. Novbr. 1891, bekendtgjordes det, at Kassebeholdningen var paa 8 Kr. 24 Øre. Det var jo ikke mange Penge for en Sejlklub, og noget maatte der gøres. Men hvad? Der søgtes en Tilmærkelse til »Kongelig Dansk Yachtklub« om et vist Samarbejde . . . der kom intet Svar, hvilket nu ikke var meget høfligt overfor den lille, ny, jydsk Sejlklub. En ny Henvendelse skete . . . heller intet Svar.

*Da man havde glemt
at fikse sig Redaktør Bertel Møllers Støtte.*

I 1894, ved Generalforsamlingen paa »Hotel Kolding«, hvor Sagfører Edv. Lau dirigerede, meddeltes det, at Kassen nu var oppe paa 73 Kr. Det var ingen Kapital at arbejde med, en Kontingentforhøjelse blev foreslaet, men mødte Modstand og vilde iøvrigt heller ikke hjælpe stort. Det var ganske anderledes Beløb, der skulde bruges. Som Punkt 7 paa Dagsordenen stod: »Forslag til Opførelse af en Pavillon samt eventuelt Valg af et Finansudvalg«.

Hvem fik denne første Idé? Tør man gætte paa Jacob Ræder?

Men det gik nu ikke saa glat. En ren formel Fejl var begaaet, idet man havde undladt paa Forhaand at sikre sig Redaktør *Bertel Møllers* Støtte. Han var den Gang en mægtig Mand i Byen, nu lavede han Vrøvl og blev – til at begynde med – Oppositionens Fører.

Det var paa denne Generalforsamling, at Smedemester Georg Møller fremkom med de Ord, som bør huskes. Han sagde i en eller anden Anledning: »Tal vel om alle og optag alt i bedste Mening«. Hvor var det godt at leve paa Jorden, hvis den Leveregel blev fulgt af alle.

Iøvrigt er Bølgerne nok gaaet højt den Aften. Redaktør Bertel Møller var mod Pavillonen. »Hvem garanterer – sagde han – at det ikke, naar det skal være en offentlig Restauration forneden, bliver en ganske almindelig Sjoppe, hvor der slet ikke bliver rart at komme, og hvem har i det hele taget forlangt af Bestyrelsen, at der skal bygges noget? Vi er tilfreds, som det er. Jeg har ikke forlangt noget. Tænk paa med hvilken Angst og Bæven, vi i sin Tid gik fra vort første beskedne Kontingent af en Krone over til et noget højere«.

For Pavillonen var bl. a. den daværende (allerførste) katolske Præst her i Byen, *Clem. Storp*, der var ivrig Sejler, og den unge Formand Jacob Ræder. »Pavillonen vil være til

særlig Glæde for de passive Medlemmer – sagde han – og knytte dem nærmere til Klubben, og jeg tror desuden, at Sejlklubben herigennem vil kunne erhverve sig et Aktiv. Det er paatænkt at holde et Udvalg af udenlandske Sportsblade til Medlemmernes Afbenyttelse, og Klubbens Repræsentation udadtil kan ogsaa ventes at ville foraarsage forøgede Udgifter, saa Kontingentet maa op«.

Det var en forudseende Mand, der talte, og en Mand, der vilde have en vis Form, et vist Snit i stort Format over Sejlklubben.

Og det kom.

Den første lille Pavillon.

I Sommeren 1894 stod Pavillonen færdig. Den var til at begynde med kun ganske lille, men blev senere gentagne Gange udvidet.

Og Kolding Sejlklub havde faaet et værdifuldt Aktiv, paa hvilket en ikke ringe Del af Klubbens Storhed kom til at bero.

Aarene gik, og Mænd som Konsul *Jacob Ræder* og Bogtrykker *H. Sjodt* stod ved Roret og styrede Kursen ind i roligere Farvande.

I 1915 kom Mægler *Damkjær-Petersen* til som Formand.

Kolding Sejlklub havde nu naaet at indtage en almindelig Førerstilling indenfor dansk Sejlsport, dens Stander vistes ved alle Stævner Landet over, og dens Repræsentation var helt

i den store Stil. Gennem Mænd som Ræder, Sjødt og Damkjær-Petersen havde Sejlklubben allerede for femogtyve Aar siden den bedst mulige Kontakt med »Kongelig Dansk Yacht-klub« og de mest betydende Mænd indenfor Sporten.

Omkring 1920 kom Overretssagfører *V. Arndal* til, først som almindelig aktivt Medlem, men snart – i 1922 – blev han optaget i Bestyrelsen. Der var her gjort et heldigt Valg. Han tilførte Sejlklubben nye Impulser, nyt Initiativ, ny Opblomstring. Personlig blev han aldrig nogen dygtig Sejler, dertil var han for optaget paa for mange forskellige Omraader, men han var en blændende Opflammer, han ejede en Evne til at begejstre. Den Sag, han gik ind for, tog ham helt, netop derfor formaede han, som faa, at rive andre med. Kolding Sejlklub i Arndals Tid er et helt Kapitel for sig... mange husker sikkert de mange stormfulde Generalforsamlinger i Tyverne nede i Klubhuset, hvor han var Dirigent. Hvilken Festivitas var der ikke over disse Aftener. Hvilket Fyrværkeri af Replikker susede ikke igennem Luften efter det forudgaaende Torskegilde. Er der mon nogen Forening i Kolding, der har været mere Storm og Sus og Fest i, end i Kolding Sejlklub? Og efterhaanden var jo snart det hele Kolding passivt Medlem. Se i den Liste, der staar bagi Festskriftet af 1931 over passive Medlemmer,

og det er ikke mange kendte Navne fra den Tid, der mangler. Kolding Sejlklub formaade netop at samle alle om sin Idé. Men naar Fremtiden kan ses i Møde med saa forholdsvis stor Ro, som Tilfældet var (til Trods for det øjeblikkelige Kaos, hvori Verden befinder sig) maa Grunden hertil i første Række skyldes en stadig i stigende Grad bemærkelsesværdig Forudseenhed hos Ledelsen, der bl. a. gav sig Udslag i Oprettelsen af et »Juniorudvalg«.

Ungdommen blev vundet.

Det var afdøde Dyrlæge *J. Hørlyck*, der fra Begyndelsen var Sjælen i dette Foretagende, og senere nedlagde nu afdøde Ingeniør *Johs. Larsen* («Smeden») et stort Arbejde her. Der blev stillet Juniorbaade til de Unges Raadighed og sørget for Tovværkskursus og Undervisning i Navigation. Derigennem har Kolding Sejlklub vundet Ungdommen og vil saaledes, ganske automatisk forny sig selv. Hvor mange Foreninger gør det? Hvor mange traditionsrige Foreninger og Selskaber, har ikke her begaaet en Skødesynd og kun tænkt paa Nutiden uden at skænke en Tanke til Fremtiden, og en skønne Dag, naar alle de gamle var væk, var der ingen ny Generation til at fortsætte, og saa opløstes det hele af sig selv. I Kolding Sejlklub er den stadige Fornyelse netop sat i System. Derfor er der al mulig Grund til at tro, at Hjulet vil blive

ved med at dreje rundt til sene Tider. – Økonomisk er Kolding Sejlklub forlængst konsolideret. Under Eksportør *Theodor Petersen* havde Klubben nogle gode Aar. Pavillonens har været et godt Aktiv. Altid var man ikke lige heldig med dets Restauratører, eller for at sige det rent ud, dette Lejemaal forårsagede ofte Kvaler af baade den ene og anden Art. Efter et særlig uheldigt Lejemaal sagde man den 1. November 1927 den daværende Bestyrerinde op og fik tre Dage efter fat paa Direktør *Harald Nielsen*, Palmehaven. Det var den rette Mand, og et bedre Samarbejde end det, der nu etableredes mellem Formanden *Theodor Petersen* og *Harald Nielsen*, kan daarlig tænkes.

Et Navn, der sent vil glemmes.

I aarevis havde han været aktivt Medlem og var kendt med Forholdene i Pavillonens, nu overtog han selv Ledelsen og tog fat paa en saadan Maade, at hans Navn sent vil glemmes i Klubbens Historie. Med enestaaende Dygtighed oprettede han, hvad andre i Uduelighed og Ligegyldighed havde negligeret. Han gik nye Veje, han passede paa sine Gæster – Sejlklubbens Folk – men han søgte ogsaa nye Kunder. Eksportmarkedet var blevet en stor Historie, særlige Dage fik nu stor Betydning for den lille Pavillon. Alt, hvad der rørtes ved, lykkedes. Han havde en lykkelig Haand. Ogsaa her.

Da Direktør Harald Nielsen i 1938, efter ti Aars Arbejde dernede, fratraadte Ledelsen af Pavillonon, var ogsaa Arbejdet her lagt til Rette mange Aar frem i Tiden. Og da Kolding Sejlklub ved 60 Aars Jubilæet udsendte et lille Skrift, skrev Harald Nielsen heri:

»Som mangeaarigt Medlem af Kolding Sejlklub og som Restauratør for Klubben gennem 11 Aar vækkes altid mange gode Minder hos mig, naar Kolding Sejlklub nævnes. Jeg mindes og tænker paa de gode, glade Sejlsportsdage, de morsomme Modtagelsesaftener, de travle Markedsdage og de uforglemmelige Festaftener. Derfor vil jeg, naar Kolding Sejlklub den 29. Juni afholder sin 60 Aars Fødselsdag, i taknemlig Erindring om gode og glade Timer, bringe Klubben mine bedste Ønsker for Fremtiden«.

Kolding Fjords Pris.

Og nu, da Foraaret er kommet, lægger Kolding Sejlklub ud paany under sin nye, energiske og dygtige Formand, Autoforhandler *P. Damgaard-Petersen*. Hans Slægt har dybe Rødder i »det gamle Kolding«, og der er ingen Tvivl om, at han vil holde alle de gode, gamle hævdvundne Traditioner vedlige. Saadan set er han ingen ny Mand: han har levet sit halve Liv, lige siden Ungdommen, paa Kolding Fjord – og saa stævner Kolding Sejlklubs Baade atter ud af Fjorden, Standere og Flag blaffer for Vinden og Skumsprøjt staar om Boven. De gamle falder fra, men en stadig Strøm af

Ungdom er parat til at fortsætte Sejladsen ud af »Verdens skønneste Fjord«.

En desværre ukendt Digter skrev ved 60 Aars Jubilæet saa smukt en Sang paa Melodien:
»En Sømandsbrud har Bølgen kær —«.

Mon noget Steds paa denne Jord
er mere skønt end Kolding Fjord?
I Morgensol, i Aftenskær,
du er os lige kær.
Vi synger din fortjente Pris.
Se Fænø — Nordens Paradis.
Og Løveroddes jyske Pragt
staar som et Vartegn Vagt.

I Foraarsblæst med skrappe Søer,
i sin Sejlads for bliden Bør,
i Kryds fra Drejens til Agtrupvig
du bød os aldrig Svig.
De skovbeklædte Brinkers Bræm
med Hus ved Hus, med Hjem ved Hjem,
dit Bølgeslag mod græsklædt Kyst
er Syns og Øres Lyst.

Naar kækt vi sejler ud af Havn,
og Baaden vugges i din Favn,
vi føler os som frie Folk,
mens Vinden er vor Tolk.
Den stryger os om brunet Kind
og frisker op det trætte Sind.
Kun godt Humør er med om Bord
i Fart paa Kolding Fjord.

Kolding Roklub.

Røerne har store Traditioner at bygge paa. De har altid været meget populære iblandt Folk. Hvem husker ikke *Guy de Maupassants* elegante Noveller fra Firsernes Paris, hvori de raske Røere paa Seinens mudrede Vande spillede en stor Rolle. Ogsaa i dansk Litteratur, i de tyve sidste Aar i det nittende Aarhundrede, læser vi i mange Noveller og Fortællinger om Rosporten. Danmark med sine mange, dejlige, brede Fjorde er det ideelle Land for Rosporten, og inden Cyklerne og Fodbolden og Bilerne erobrede Verden, var Vandsporten i Højsæde herhjemme, men ikke alle havde Raad til en Lystkutter, og saa var det lettere at komme i en Robaad.

Kolding Roklub har en lang og straalende Historie bag sig, i de 50 Aar, den har været til. Desværre har Ledelsen i de første Aar ikke optegnet noget om Klubbens Tilværelse. I alt Fald eksisterer der i Dag ingen Protokol indtil midt i Tyverne. Og saa utroligt

det end lyder, er den første Protokol forsvundet, hvilket som bekendt – og lige saa beklageligt – ogsaa er Tilfældet med »Haandværker- og Industriforeningen«, der ikke kan føre sin Tilværelse længere tilbage i Tiden end til sidst i Halvfemserne, til Trods for, at den jo er langt, langt ældre. Pietetsfølelsen for gamle Foreningsprotokoller er aabenbart ikke stor. Hvad var naturligere, end at vore gamle Foreninger her i Byen deponerede deres Protokoller f. Eks. paa »Koldinghus«-Museet eller i Arkivet i Viborg?

„Syvstjernen“.

Begyndelsen til det, der senere blev til »Kolding Roklub«, var Roklubben »Syvstjernen«, der blev stiftet i Vinterhalvaaret 1895–96. Det var syv unge Mennesker, senere Trælasthanter *Jens Martin Jensen*, senere Købmand *A. D. Christensen*, daværende Kommis, senere Direktør *Knud Harder*, og Kommis *John Wellesen*, begge hos Frederik Neckelmann, og de to Kommiser fra I. I. Christensen, *Jes Zimsen* og *Axel Hetmer*, og endelig Bankassistent, senere Bankdirektør *Frederik Jordahn*. Dels ved egne Midler, dels med Forældrenes Støtte og Tilskud fra enkelte Kolding-Borgere fik de samlet sammen lidt over 500 Kr. Af disse gik de 350 Kr. til en 30 Fods seks Aarers Robaad, der blev bygget paa Skibsbygmester *Christian*

Christensens Skibsværft her i Byen. De første Møder blev holdt i Havnefoged L. Chr. Jordahns Kontor nede ved Havnen. Den populære og elskværdige Havnefoged var interesseret i Sagen og var behjælpelig paa alle Maader.

Medens Baaden blev bygget opførtes der et lille Baadehus ved Siden af Skibsværftet, men da Forholdene blev for smaa, blev der i 1898, efter Starten af »Kolding Roklub«, opført et nyt og større Baadehus paa en nærliggende Plads Øst for Molen. Udover de syv faste Roere var der tre Reserver, der traadte til paa Roturene, naar nogen af de faste Medlemmer var forhindrede.

Reserveroerne var i de første Aar nuværende Boghandler *Ejnar Steenstrup* (dengang ansat hos Boghandler Chr. Hansen), *P. Hansen* (Søn af afd. Sagfører J. L. Hansen) og *Ernst Schmidt* (Søn af afd. Dyrlæge Schmidt).

Foruden korte Ture hver Aften Sommeren igennem til Louisehøj eller Løverodde, blev der saa godt som hver Søndag foretaget Hel-dagstur til Fænø, Middelfart og Skamlings-banken, eller til de smaa ellers utilgængelige Smaaøer Kidholmene eller Fænøkalv. Paa disse Ture havde hver sin Madpakke med hjemmefra, og saa blev der drukket Kaffe m. m. Ved de forskellige smaa Traktørsteder, hvor man kom hen, var Roerne altid velsete Gæster . . . de kom altid med godt Humør.

En Tur med Forhindringer.

Et Aar var Klubben paa en to-Dages Pinsetur til Vejle. Pinsemorgen gik man i Land et Sted paa Sydsiden af Vejle Fjord og holdt Hvil, hvorefter Turen fortsattes til Vejle. Da det paa Hjemturen 2. Pinsedag blev Nordvest-Storm, turde man ikke ro for langt ud ved Treldenæs, hvor der laa saa mange store Sten paa det meget lave Vand, og man maatte derfor slæbe Baaden op over Treldenæs høje Skrænter og naaede derfor først sent hen paa Eftermiddagen til Fredericia. Roerne lod derfor efter den haarde Tørn Baaden ligge i Fredericia Havn og tog med Toget hjem til Kolding. En Aften et Par Dage senere blev Baaden saa hentet hjem igen, efter at Roerne havde vundet nye Kræfter.

I Vintermaanederne samledes Roerne en Gang om Ugen til kammeratligt Samvær i et Værelse paa Højskolehjemmet. Der blev drøftet Rosport, sunget et Par Fædrelandssange, og flere fik her deres første Kursus i L'hombre . . . som man spillede til meget, meget smaa Penge. Efter at Klubben saa i 1898 havde købt en 4-Aarers Robaad af Aalborg Roklub, blev Rammerne noget udvidet, og »Kolding Roklub« blev stiftet. Kort efter blev der igen købt en ny Baad, denne Gang en 2-Aarers Inrigger, og Sommeren 1898 holdtes den første Kaproning paa Kolding Fjord.

En Vandrebog, der er gaaet tabt.

Det Kammeratskab og Venskab, som indledtes i »Syvstjernen«s første Dage, holdt sig gennem Aarene dels ved en »Vandrebog«, der cirkulerede mellem Medlemmerne hvert eller hvert andet Aar, da disse efterhaanden spredtes over den halve Jord. Yderpunkterne var Siam og Island. Denne »Vandrebog«, hvori bl. a. »Syvstjernen«s Historie var skrevet, er desværre gaaet tabt, vistnok paa Vej til Island.

I Sommeren 1908 mødtes næsten alle de gamle Kammerater med deres Hustruer eller Kærester i Kolding til et tre Dages Samvær og opfriskede gamle Stunder, bl. a. paa en Sejl-tur med Strandbys gamle Motorbaad »Vibeke« til Løverødde, eller rettere henne ved Røns-hoved, hvor man gik i Land pr. Pram eller paa Skuldrene paa een af Kammeraterne. Her nød man i Græsset i dejligt Solskinsvejr Hotel KOLDINGs herlige Frokostkurve.

»Syvstjernen« og senere »Kolding Roklub« var i sine første Aar før Aarhundredskiftet en saare eksklusiv Forening. Det var jo alligevel kun Sønner af de mere velhavende Borgere, der havde Raad til at dyrke denne Sport. Deres Udflugter Søndag efter Søndag en Sommer lang igennem med »Landgang« baade her og der var ikke nogen billig Fritidsbeskæftigelse. Det var jo i Tider, hvor Folk ikke netop nøjedes med en Kop Erstatningskaffe og et Stykke

Erstatningssigtebrød med skrabet Smør. Der gaar endnu mange Frasagn om de gæve Roeres Eskapader ude langs Kolding-Fjordens Kyster. Der var lidt af det gamle Vikingeblood i Roerne, naar de »gik i Land«.

Lidt for stærkt.

Flere og flere unge Handels- og Kontorfolk kom til, og Klubben voksede. Der var en Tid, hvor mange Principaler ikke var altfor glade ved at have deres Folk i Roklubben, man syntes, at det gik lidt for stærkt til. Saaledes ser de ældre vel altid paa de unges Færd... ogsaa i Dag.

Et særligt lille Kapital for sig er den Epoke i Roklubbens Historie, hvor senere Repræsentant *Carl Johan Gade* (dengang ansat hos Boghandler Chr. Hansen) kom til. Gade var i disse Aar, allerførst i Aarhundredet, Koldings »Løve«. Han var en kundskabsrig og intelligent, charmerende og yderst elegant klædt ung Mand... med en pæn lille privat Formue i Ryggen. Og med en umaadelig Appetit paa Livet. Han var med i alt, ogsaa i Roklubben. En Sommer var der en lang Vise i Sommerrevuen om Roerne. Gade var ude i »Sommerlyst« for at se Revuen og festede bagefter lidt med Skuespillerne. Det blev meget, meget sent... Solen stod op... de tidlige Morgenvandrere paa den daværende Fredericiavej vilde ikke tro deres egne Øjne,

da de saa et forunderligt Syn... to Drosker med to flotte Heste for hver, kørte i den tidlige Morgen ud mod Strandvejen... i den ene sad en lidt sammensunken Herre... alene... i den anden laa paa Bagsædet – solo – en høj Hat. Det var Carl Johan Gade, der kørte hjem.

Roklubben i Dag.

Fra omkring 1910 arbejdede nu afdøde Telegrafkontrolør *Harder* meget med Roklubben. De store Udvidelser i disse Aar og hele det yderst velordnede System, der nu kom over Klubben (og som var højlig nødvendigt paa det Tidspunkt) var hans Værk. Som Klubben voksede, var en vis Disciplin ogsaa nødvendig. Og Samarbejdet med andre Roklubber rundt om i Landet, som nok i det smaa havde eksisteret før, blev nu udvidet. Netop med denne dygtige og praktiske og fremsynte Mand som Leder, forstaar man ikke, at der slet intet findes optegnet om Roklubben, ialt Fald fra den Tid, hvor han kom til.

»Kolding Roklub« nærmer sig nu sit 50 Aars Jubilæum, og med sit flotte Baadehus ude i Strandhuse og med de store nymodens Robaade paa Fjorden vil Klubben være kendt langt, langt ud over Kolding og Omegn. Tandtekniker *H. V. Ottesen* er dens nuværende Formand, og paa et højere Stade end nu i Sommeren 1946 har »Kolding Roklub« aldrig staaet.

Det dramatiske Selskab.

Ingen kan danne sig et Billede af det gamle Kolding – Kolding i Halvfemserne – uden at lægge Mærke til »Det dramatiske Selskab«. Det var et saa dominerende Led i Byens daværende Forlystelsesliv og Klubliv, og samlede en meget væsentlig Del af Borgerne i hyggeligt, kunstnerisk og selskabeligt Samvær. Det dramatiske Selskab maa paa ingen Maade sammenlignes med andre Dilettantselskaber, det var paa ingen Maade et letkøbt Forsamlingshusforetagende for Børn og unge Mennesker i Sports- og Lømmelalderen, det var fra sin første Stund et alvorligt Foretagende; det havde en udpræget kunstnerisk Stræben, og det var modne og kultiverede Mennesker med Sans for Kunst, der var Kernen i det. For at danne os et Billede af dets Start og *forstaa* det, maa vi først sætte os ind i Tiden.

Sidst i Firserne var Kolding en lille By, men Tidens stærkt udviklede kulturelle, kunstneriske og æstetiske Strømninger var ogsaa naaet hertil.

Der var intet *Jag* i Firserne, men Mennesker arbejdede lige saa intenst og stærkt som nu, blot i et andet Tempo. Aftnerne var deres egne, og de var lange, Folk gik sent i Seng, for Hjemmene var hyggelige og Stuen varm, ja, Folk gik endda ofte meget sent i Seng, for Humøret var godt, det var ikke som nu, hvor Mand og Kone ofte skiftevis ser paa Uret, for om Klokken nu endelig skulde være blevet saa mange, at man med en god Samvittighed kan sige Godnat og gaa til Ro og sove fra den halvkolde Stue og alle Bekymringerne i en Seng, der i alle Tilfælde er varm.

Ved at blade i Det dramatiske Selskabs gamle, allerede gulnede Protokoller og Papirer, omhyggelig samlede og opbevarede med stor Akkuratesse af forhenværende Toldkontrolør Sønnichsen, Selskabets mangeaarige Kasserer, og læse Redaktør Harald Schrøders saa interessante og velskrevne Skrift fra Jubilæmsaaret 1914 erfares, at det gamle Koldings Teater var en Skræk og Gru for de daværende omkringrejsende Teaterselskaber... det var i 1888... der kom ingen til Kolding, alle rejste forbi. Men Tiden var meget litterær, paa sin Vis en Guldaldertid, hvor alle de Navne, der femogtyve Aar efter dannede en ny og straalende dansk Litteratur, dukkede op. De københavnske Teatre havde netop en rig Tid, en lysende Tid, Interessen for Dramatik voksede samtidig med

den nye Litteratur, og Kolding var bestandig en kulturel By – ogsaa hertil naaede Strømningerne ude fra Verden. Der var en Hunger efter Teater, og der var ingen Teater... altsaa maatte det skabes.

I Sommeren 1889 tog Industriforeningen fat paa at bygge det nye Teater... men endnu kom ingen rejsende Skuespillere hertil. Saa maatte man klare sig, som man bedst kunde.

I Harald Schrøders lille Skrift fra 1914 fortælles der, hvorledes der indenfor »Kolding Klub« var adskillige, dygtige Dilettanter, der agerede, naar der skulde være Fest i »Klubben« ved Kongens Fødselsdag og paa andre Festedage, og i Særdeleshed ved de fire store Baller om Aaret, som lededes af den unge Tandlæge A. M. G. Friis.

Her en Parantes: det er morsomt at lægge Mærke til for den, der studerer det gamle Kolding fra denne Periode, hvorledes en halv Snes Kolding-Borgere fra disse Aar og fremefter stadig gaar igen, man finder dem paa de forskellige Pladser, i de forskellige Anliggender, der er Tandlæge *Friis*, den dengang unge og charmerende Bankassistent *Conrad Andersen*, der er Kandidat *V. Kanaris Klein* fra Latin-skolen, Rektorerne *Theisen* og *Sigurd Müller*, der er Klubbens prominente Formand, Oberst *Marker*, Konsul *Peder v. Frost*, Borgmester *Schjørring*, Læge *Hjalmar Fick*, Pastor *Lunddal*,

Translatør *I. N. Juhl*, Arkitekt, senere Forstander ved Teknisk Skole, *Wandall* og Frue, født Brosbøll, o. m. a. Disse højst forskellige Personligheder var Nerven i det daværende kulturelle Kolding. Dette maa fremhæves – og Skade, at det er glemt af saa mange nu. Det er de samme og de samme, man atter og atter møder i Datidens lokale Aviser, de har deres Andel i det nuværende, moderne Kolding... deres Aand har givet Byen sit særprægede Ansigt.

Den lille Kreds af »Klubben«s Dilettanter tog nu Affære. Der indkaldtes til et Møde paa Hotel KOLDING. Tandlæge Friis var Indbyder, og Mødet fandt Sted paa hans 42-aarige Fødselsdag den 24. April 1889... samme Aften stiftedes Det dramatiske Selskab med Tandlæge Friis som Formand og Rektor Sigurd Müller som Næstformand, Jernbaneassistent (senere Godsbestyrer i København) Martin Buch som dramatisk Direktør og Conrad Andersen som Kasserer. Dette var Begyndelsen. Af en liden Kerne voksede et stort Træ.

Til at begynde med optoges der kun aktive Medlemmer, d. v. s. Medlemmer, der forpligtede sig til at spille Komædie.

Den 13. Maj holdtes der i Industriforeningens Dameværelse den første Sammenkomst. Man begyndte at læse Skuespil og Komædier, hver fik en Rolle og læste. Det var lette Ting, der

var paa disse Læseafteners Repertoire, men dog alligevel dramatiske Smaating af en vis litterær Standard. Det var »Aprilsnarrene«, »Capriciosa«, »En Spurv i Tranedans«, »Ambrosius«, »Eventyr paa Fodrejsen«, »Amors Genistreger« og »Pernilles korte Frøkenstand«. Disse Læseaftener varede et Aarstid og gav Medlemmerne Rutine i Replikbehandling og Stemmeføring. Derefter bestemtes det, at for Fremtiden skulde der kun læses det, som man kunde tænke sig at opføre paa Scenen.

7. November 1889 holdt Det dramatiske Selskab sin første Generalforsamling, og der optoges passive Medlemmer. Selskabets Protokoller fra den Tid viser, at der »sigtedes« godt; det var en svær Proces at opnaa Optagelse, der kun skete ved Ballotation. Der var intet Ønske om at skabe en stor Forening, men en lille, eksklusiv og kultiveret Forening, af hvad man dengang kaldte det gode Selskab. Med Nød og næppe slap den første Aften 44 passive Medlemmer igennem Naaleøjet. Snart voksede Det dramatiske Selskab dog, snart blev det een af Byens store Foreninger... trods alt. Og Arbejdet begyndte, og det var nu ikke smaa Opgaver, Dilettanterne gik i Gang med. Den gamle Kolding-Scene indviedes den 12. Oktober 1889 af Det dramatiske Selskab med Molbechs »Ambrosius«, senere spillede Selskabet Herman Bangs lille Proverbe »Hverdagsskampe«,

Hostrups »En Spurv i Tranedans« og Erik Bøghs »Et Uhyre«, senere igen »Nej«, »Et enfoldigt Pigebarn« og Operetten »Kulhandleren«, hvor Conrad Andersen som Retsskriveren spillede nøjagtig maskeret som Borgmester Schjørring – og gjorde dundrende Lykke.

Den 2. og 3. Februar 1890 spillede »En Spurv i Tranedans« til Fordel for Asylet, Understøttelsesforeningen og Børnebespisningen. I 1892 holdtes det store Karneval, om hvilket der taltes i Aarevis bagefter, dels fordi det var een af Datidens Begivenheder, og dels fordi det gav et virkeligt imponerende Underskud. Det var der, Conrad Andersen agerede som Værten »Anders Jørgen« og skænkede de berømmelige »søde« Snapse. I 1894 fandt der et stort Julemarked Sted – ogsaa en Begivenhed. Conrad Andersen var utrættelig og sled Nat og Dag for at holde alle Traadene samlede. Paa dette Julemarked sang Conrad Andersen saa unge Hannibal Marcus' kostelige Vise »Mads fra Brakker«.

Og endelig kom 10 Aars Jubilæumsfesten, hvor der opførtes Operetten »Lykkebarnet« med Bankassistent (senere Bankdirektør i Vejle) Jørgensen som en mesterlig Fyrst Auran og Frk. Caroline Christensen (Datter af Musikdirektøren) som en yndig Bettina. Det blev en stor, stor Aften. Sidst i Halvfemserne spillede der ogsaa »Genboerne« med Jernbaneassistent

Martin Buch som Jøden og Løjtnant von Bud-
dinge. Ogsaa en Præstation af Rang.

Omkring Aarhundredskiftet gled Selskabet ind i en ny Periode under delvis andre Forhold.

I 1902 blev Grosserer *C. Jensen* Selskabets Formand... uden Tvivl den Formand, der gjorde den største Indsats. Han traadte til paa et Tidspunkt, hvor Dilettanterne var i rivende Tilbagegang, adskillige af dem var forflyttet til andre Byer. En Overgang ledte han Selskabet ind i nye Spor; han arrangerede Oplæsnings- og Sangaftener af københavnske Kunstnere... de bedste, Tiden kunde vise. I 1904 var det Grosserer *C. Jensen*, der fik Herman Bang til at starte sin »Afskedstourné« med »Mesterens Død« fra Romanen »Mikael« i Kolding i Dramatisk Selskab. Der gaar endnu om i Kolding en Del Mennesker, der mindes den Aften, hvor den store Verdens Kunst pludselig rykkede ind i den lille, beskedne By med de røde Tage.

Her kan lige nævnes Navnene paa nogle af de Kunstnere, der i denne Periode gæstede Selskabet, der var Sophus Neuman, Frederik Jensen, P. A. Rosenberg, Charlotte Wiehe-Berény (da hendes Parisersukces var paa det allerhøjeste), Emma Thomsen, Svend og Ellen Aggerholm, Bokken Lassen, Agnes Henningsen,

Texière, Johannes Herskind, Henrik Malberg, Johannes Poulsen o. m. a. Efter alle disse Aftener var der bagefter selskabeligt Samvær, og alt, hvad Kolding dengang kunde stille paa Benene af kendte Mennesker, var der. Snobberi, blev der hvasket af nogle (der ikke kom der), javel, det var, inden Systemskiftet for Alvor havde naaet at sætte sit Præg paa Byen, og alle blev kørt sammen i den samme Tønde . . . der var et Præg over disse Aftener, som man ingen Steder finder i Dag, hvor vi alle sammen er blevet saa grumme ens.

I 1907 kommer saa den unge, friske Købmand Holger Kelstrup med mange nye Ideer og Initiativer og med ham hans skønne Frue Alma Kelstrup, f. Dreyer. Omkring disse to meget dygtige og sikre Dilettanter samledes saa en tildels helt ny Kreds, hvoraf først og fremmest maa nævnes afdøde Telegrafist *Harder*, alle Mennesker med Kunst i Blodet. Hvem husker ikke fra 1908 »Rejsen til Kina« med Kelstrup i Hovedrollen . . . sanglig set var det en meget smuk Præstation, der vakte megen Beundring. Faa Aar efter, i Jubilæumsaaret 1914, var Selskabet atter paa de gamle Højder, og der spillede »Dalby Præstegaard«, Emma Gads morsomme »Ægtestand« og Gustav Esmans vittige »Den kære Familie«. Fra dette Tidspunkt og ca. femten Aar frem i Tiden, til henimod Slutningen af Tyverne, staar Dramatisk Selskab

højest, disse Aar er saa absolut dets Kulmination. Under en mesterlig Instruktion af Redaktør Harald Schrøder spilledes et stort, litterært Repertoire, bl. a. Esmans »Far og Søn« (iscenesat af Lektor V. Verner), Walter Christmas »En Lektion« og et Par Komedier af Dr. Poul Levin. I disse og lignende Stykker fejrede Overretssagfører *V. Arndal* og Frue, Fru *Alma Kelstrup*, Lektor *V. Verner* og Frue, Automobilhandler *William Lund* og Frue, Lektor (senere Rektor i Nakskov) *Bøggild* og Fru Købmand *Axel Hansen* velfortjente Triumfer. Sjældent saa man vel ogsaa i Danmark ikke-professionelle Kunstnere levere et saa fint afstemt og gennemkultiveret Spil. Det var Aftener, det var en Fest at overvære. Det var ikke Sjusk og Pjank, men der var i hver Rolle nedlagt et stort Arbejde, og alle gik til Opgaven med stor kunstnerisk Arbejdsglæde.

I samme Periode, nu under Købmand Holger Kelstrups dygtige Formandsskab, gæstede en lang Række prominente københavnske Kunstnere Det dramatiske Selskab, bl. mange andre Holger Gabrielsen, Henrik Dahl, Astrid Neuman, Ejnar Linden, Kammersanger Niels Hansen, Operasangerne Per Bjørn og Poul Wiedeman, Digterne Hans Hartvig Seedorff Pedersen og Jørgen Vibe. Jo, man kan godt kalde denne Periode for Det dramatiske Selskabs Guldalder, men saa . . . saa kom den lange Pause . . . den

lange Søvn, der soves endnu, og hvoraf det nu ikke synes, at Selskabet skal vaagne mere. Det er en stor Skam. For en Del Aar siden gjorde nogle Unge et Genoplivningsforsøg... men det blev ved Forsøget. Hvorfor? Er der saa meget Ramasjang i Kolding, at et saadant kultiveret, kulturelt Selskab ikke kan faa Plads, eller mangler Nutiden fuldkommen litterærdramatisk Interesse? Det er næppe til at tro.

Der ligger en Opgave, for hvem der har Tro og Lyst, men... den forpligtiger.

Foreningen af Haandværksmestre i Kolding.

Vi Haandværksfolk, som her omkring
i Kolding Byen bygger
og virker hver med sine Ting,
har vel hver sine Nykker,
men kan, som gode danske Mænd,
dog sikkert og gaa kønt i Spænd,
naar, trods vor spredte, travle Rend,
de fælles Maal vi øjner —.

(Af Jubilæumssangen fra 1920).

Firsernes Slutning var en haard Tid for danske Haandværksmestre. Den almindelige Nedgang indvirkede stærkt paa Haandværket. De store og de smaa Mestre kæmpede en dyster Kamp med deres Veksler, og en udbredt Ulyst blandt Folk i al Almindelighed til at bygge, vedligeholde eller opføre det ene eller det andet bevirkede, at Vanskelighederne næsten voksede Mestrene over Hovedet.

Om man i denne Forbindelse kan tale om en vis Utilfredshed eller Bitterhed over for den allerede eksisterende »Industri- og Haandværkerforening«s Ledelse, idet man muligvis syntes, at den gjorde for lidt for at mildne disse Tilstande, skal jeg lade være usagt.

Imidlertid læses der i Haandværksmestrenes Forenings Protokol fra det første Aar – 1895 – at »Aarsagen til Foreningens Stiftelse var, at der følte Trang til et Sammenknytningspunkt mellem Haandværksmestre her i Byen, hvor de kunde samles til Drøftelse af Haandværkerstandens Interesser, *uden at andre kunde deltage i disse Møder. Disse Interesser, saavel materielle som kommunale, formentes ikke at blive tilstrækkeligt varetagne af nogen herværende Forening*, og derfor stiftedes denne for at varetage disse tillige med de øvrige Formaal, som indeholdtes i Foreningens Love«.

Der havde været foretaget forskellige Tilløb tidligere til at oprette en saadan Forening, udelukkende for Mestre, men stadig uden Held. Nu begyndte forlængst afdøde Murermester *S. L. Gynther* et maalbevidst Arbejde og indkaldte til et Møde. Det var i Februar 1895. Og Foreningen blev stiftet, foreløbig dog kun med 31 Medlemmer. Af Stifterne er nu vist kun Knivsmed *Christensen*, Laasbygade, tilbage.

I Protokollen læses:

»Efter et Par forudgaaende Møder stiftedes »Foreningen af Haandværksmestre i Kolding«, og der nedattes et Udvalg til at fremme Sagen og udarbejde et Lovforslag. De valgte blev: Murermester *Morten Nielsen*, Smedemester *P. J. Frost*, Snedkermester *N. Dahl*, Glarmester *A. P. Andersen* og Murermester *S. L. Gynther*.

Udvalget konstituerede sig straks og valgte til Formand *S. L. Gynther*.

Det var vel nok Gynther og Morten Nielsen, der i de første Aar var primus motorer i Foreningen og paa alle Maader virkede for dens Fremgang. Der *var* en Del Modvind at overvinde, og naar Skibet sejlede saa stærkt frem mod denne stride Blæst, var det takket være disse to Personer, der i Datidens Kolding betød ikke saa lidt... og de forstod begge at *samle* Mennesker om sig.

Foreningen var overmaade virksom i disse første Aar; der blev hurtigt stiftet en (anerkendt) Sygekasse og lidt senere ogsaa en Begravelseskasse, ja, Planerne var store, der taltes endog om Oprettelse af en Haandværkerbank, om en saakaldt kollektiv Forsikring for Medlemmerne. Naa, dette opnaaede man dog ikke.

Lærlingspørgsmaalet blev ogsaa taget paa Dagsordenen, og at Forholdene heller ikke dengang var altfor gode («i de gode, gamle Dage»), ses af et Møde, hvor Smedemester *Joh. C. Nielsen* indledede en Diskussion om »Lærlinges Forhold og deres megen Løben om paa Gaderne om Aftenen efter Kl. 10 og de deraf følgende sørgelige Følger for Lærlingene i moralsk Henseende«.

Forslag om Fritidsklub.

Der var ogsaa Folk dengang, der var forud for deres Tid... allerede ved Aarhundredskiftet fremkom Smedemester *J. Hansen* med et For-

slag om et Lærlingehjem, hvor Lærlingene kunde tilbringe deres Fritid... allerede dengang Spiren til Fritidsklubben af i Dag.

Foreningen havde straks indmeldt sig i Fællesrepræsentationen for Industri og Haandværk.

Under en Strejke i Stiftelsesaaret 1895 vedtog Foreningen sin første Resolution, der »forventede, at Strejken hurtigt maa afsluttes og saaledes, at ingen af Parterne maa komme til at ligge helt under«. – »Hvor fredeligt i Forhold til nu«, skriver Bogtrykker *L. Christensen* i sit lille Jubilæumsskrift fra 1920 med Henblik paa denne Resolution.

I Foraaret 1896 uddeltes de første Rejsestipendier... til Udstillingen i Malmø, fire Haandværksmestre fik hver... 20 Kr. De heldige Stipendienydere maatte jo nok selv lægge en god Skilling til... selv i 1896 var 20 Kr. ikke Alverden.

Ved Byraadsvalget i 1900 blev der fra Foreningens Side gjort et stort Arbejde for at faa en Haandværker indvalgt i Byraadet. Det virker pudsigt at høre om disse Anstrengelser nu i Anno 1946.

I 1920 fejrede Foreningen sit 25 Aars Jubilæum. Stiftelsedagen den 5. Marts faldt midt i den allerværste Spansksyge-Periode, saa en planlagt Fest maatte aflyses. Store Bededag samme Aar blev Festen dog holdt i Marielund.

Der var Fællesspisning og mange Taler, og der kom Hilsener fra det ganske Land. Bogtrykker L. Christensen udsendte sit lille Festskrift, og deri findes meget af Interesse, som er ret ukendt uden for en snævrere Kreds, bl. a. at Foreningen fra 1910-1920 udbetalte 10,000 Kr. i Sygeunderstøttelse.

Et Vendepunkt i Foreningen.

Omved 1910 havde Foreningen dog været inde i en, om man saa maa sige, rolig Periode, der efterhaanden blev saa rolig, at der kom Røster frem om at opløse den. Det var den gamle Historie, der gentog sig: de gamle gik væk og de unge meldte sig ikke for at forny Foreningen. – Det var sikkert Bogtrykker L. Christensen, der satte Liv i Foreningen igen og reddede dens Eksistens. I 1919 blev han Formand. Han indførte Udflugterne, bl. a. til Købestævnet i Fredericia. Der sattes Julesparebøsser i Gang og uddeltes Understøttelser, og Foredragene, som der havde været en hel Del af til at begynde med, men som nu helt var faldet bort, blev genoptaget under stor Tilslutning. Det overmaade interessante Foredrag, som Professor *Poul la Cour* fra Askov holdt i 1918, huskes sikkert endnu af mange.

Haandværksmesterforeningen var aldrig nogen udpræget selskabelig Forening... det selskabelige kom altid i anden Række, hvormed

ikke siges, at man glemte at feste; der blev holdt mange Fester, hvorom der har gaaet Dønninger længe efter, mens dens Formaal frem for noget andet var at knytte *Mestrene* sammen i et snævert Sammenhold.

I Perioder har det været nødvendigt at have en lille Modvægt mod de ofte paagaende og yderst aggressive Fagorganisationer.

Ledelsen har fra første Færd haft sit store Formaal for Øje, og gennem Tiderne er der i det stille og med yderst noble Vaaben kæmpet mangan lille Dyst. Murermester Gynthers urokkelige Ro og store Evne til at tale sig til Rette med Folk gjorde sin store Indsats til at begynde med, og de gennem Aarene veks-lende Formænd har stedse fulgt de Veje, som han i stor Klogskab lagde an.

En Række af Byens betydeligste Haandværks-mestre har skiftende været Formænd, og om ingen af dem kan siges andet end godt.

En Mand som Bogtrykker L. Christensen betød i flere Aar meget for Foreningen. Han var god til at hitte paa, som et Medlem engang sagde. Han havde en Mængde Ideer, gik helt op i sin Formandsplads og ofrede den megen Tid, tit og mangan Gang paa sin egen Forret-nings Bekostning. Han var en meget uselvsk Mand og kunde bestandig se en Sag fra for-skellige Folks - Fags - Synspunkter, hvilket i denne specielle Forening sammensat af saa

mange yderst forskellige Haandværk havde sin store Betydning. *Der* laa jo netop Vanskelighederne: der var saa mange, jævnlig indbyrdes konkurrerende Fag, hvis Velfærd der skulde passes.

Haandværksmesterforeningen stod altid paa dyb national, bypatriotisk, men upolitisk Grund. Den nationale Aand, der stedse prægede Foreningen, skal bemærkes i Dag, hvor det nationale er i saa høj Kurs. Inden for Haandværksmesterforeningen raadede den *altid*. Det gav sig bl. a. Udtryk i den smukke og kostbare Silkefane, med Kolding Byvaaben i Midten, der for mange, mange Aar siden blev indsamlet til, og som blev indviet i Marielund ved en stilfuld Fest. Op mod 200 festklædte Mennesker samledes med de Indbudte, daværende Borgmester *Oluf Beck*, Industriforeningens Formand, Repræsentanter for Pressen o. fl. Borgmester Beck slog det første Søm i Fanen, de to andre blev slaadet i af de to tidligere Formænd, Møllebygger *Christensen* og Smedem. *Joh. C. Nielsen*.

Foreningens Fremtid er nu sikret, og Ledelsen under Slagtermester *C. Jochumsens* Styre arbejder videre paa at sikre Haandværksmestrene de bedst mulige Arbejdsvilkaar i vor By.

Old boys.

Vi i vor Generation har oplevet Radioens Eventyr først i Tyverne. Hvem husker ikke det? Vi har oplevet, hvordan Radioen næsten pludselig blev en Realitet, og hvorledes den næsten fra det ene Aar til det andet forvandlede fra at være en kostbar Luksus til at blive Allemandseje. Og vi har set, hvordan den satte Skæl mellem een Tid og en anden og forandrede Hjemmenes Liv.

Paa samme Maade oplevede vore Forfædre Cyklernes Fremkomst. Thi det, der i Dag er saa almindeligt, var for godt og vel et halvt Aarhundrede siden en Nyhed. Ogsaa Cyklen begyndte som en noget kostbar Forlystelse. Pengene havde jo et andet Forhold dengang. De samme, der i Dag (eller lad os hellere sige for et Par Aar siden) købte sig en Bil eller to, vilde for 50 Aar siden maaske have næret Betæneligheder ved at købe sig en Cykle. Saa-dan skifter Tiden ... og Synspunkterne ... og Forholdene ... alt er relativt.

Firsernes Velocipeder var noget for dyre for Datidens Penge, og iøvrigt skulde man være lidt af en Artist og have et vist Vovemod for at sætte sig op paa dem. De vakte Opsigt, hvor de viste sig, eller kaldte maaske snarere paa det berømte danske »Grin«. Men populære blev de aldrig. Og Sport gik der aldrig i dem.

Det var først, da de første Cykler – via et smart Hamburger-Firma – viste sig her i Landet, at Sporten, »Raseriet« begyndte. Det, der saa smukt er fulgt med Tiden og har udviklet sig til sin ypperste Potens, nu hvor et Barn ofte faar en Cykle, endnu inden det er begyndt at gaa i Skole.

Omegnen og Landet, Skov og Strand aabenbarede sig pludselig for Folk, om end endnu ikke for *alle*, saa dog for adskillige . . . for dem, der tidligere om Søndagen havde haft Raad til at leje en Landauer og køre en beskeden Rundtur paa en Mil eller to i Omegnen.

Mange af Byens Spidser fik Cykle. Det var gennemgaaende Folk lidt op i Aarene (om Ungdommen var der endnu slet ikke Tale), og de første Læretimer voldte dem lidt Besvær. Adskillige af disse Fyrretyveaarige endte paa Hovedet i Grøften, og godt forslaaede gik de hjem til en forskrækket Kone og maabende Børn. Men næste Dag havde de allerede glemt deres Chock . . . og gik paa igen. Og da de

havde lært at holde Balancen paa de to Hjul, ja, saa gik der Sport i det... og hele Landet laa aabent for Dem.

Det var – jeg kan næsten sige naturligtvis – den unge og idérige og lystige *Conrad Andersen*, der startede Foreningen OLD BOYS i 1896. Oprindeligt var det en Cyklistforening... kun for Herrer. Der skulde ikke være over tyve Medlemmer. Hvem der var med fra de første Aar? Der var bl. a. Bankdirektør *Laursen*, Landmandsbanken, gamle Kaptajn *Bay*, Købmand *Martin Nielsen*, Læge *Hempel*, Læge *Bentsen*, Farvehandler, Fabrikant *L. Beck*, unge, schneidige *Jacob Røder*, Købmand *Erasmus Petersen*, »Messen«, Isenkræmmer *A. L. Møller*, Læderhandler *Fedde*, Farver *Frederiksen*, Direktør *Folmer Thomsen*, daværende Byfoged, senere Civildommer *Terndrup*, Mægler *Damkjær Petersen*, Købmand *Aug. Christgau*, Købmand *Buch-Petersen*, Købmand *Niels Lund*. Der blev oprettet en Venteliste, og efterhaanden som nogle af de første Medlemmer gled ud, kom andre til, bl. a. Borgmester *Baller*, unge, charmerende Hotelejer *Carl Lundgren*, Fabrikant *H. C. Petersen*, Oberstløjtnant *Rømeling*, Konditor *Bertram Knudsen*, og Toldforvalter *Meyer*.

Det var jo ikke kedelige Folk, det var Folk »med Musik i«, som vi siger nu til Dags. Og

Halløj og glade Dage indenfor ganske harm-løse Rammer var der altid i old boys.

Det var saavidt et typisk Udslag af Tiden, at det var en *lille* Forening. Man vilde være sig selv, en lille Kreds, der kendte hinanden, hvor man ikke behøvede at veje sine Ord, Folk af omtrent samme sociale Niveau, man kunde hygge sig med, more sig med, og hvor man, som Svenskerne siger, kunde »lægge bort Titlerne«. Det hele foregik jo næsten under private Former, men alligevel under en vis striks Diciplin. Det faldt godt i Klang med Tidens Tendens omkring Aarhundredskiftet. Individualismen levede endnu, hver var en Personlighed, og man respekterede hinanden. Det var inden Systemskiftets Tid, Datidens Mennesker var som bekendt i højere Grad end Nutidens . . . *Enere*.

Set med Nutidens Øjne kan det maaske siges, at denne Form for Foreningsliv var lidt naiv, men Tiden var jo en ganske anden. Problemerne havde endnu ikke antaget de Dimensioner, som senere blev Tilfældet. Naar Folk var færdige med Arbejdet, forstod de bedre at slappe af . . . og more sig. Morskaben var maaske lidt drenge-agtig, men Menneskene var nu engang anderledes dengang.

Conrad Andersen førte an paa Turene, der som oftest fandt Sted paa Hverdags Eftermid-

dage og sommetider en Sommer-Aften . . . aldrig om Søndagen, der var en Hjemmets Dag.

Selvfølgelig blev der ført Protokol, men den er, som saa mange andre af den Slags Protokoller, forsvundet (den Pietet, den Pietet, hvor er den sjælden). Imidlertid hænger der rundt om i Kolding-Omegnens Kroer mange, mange gamle Billeder – Fotografier – fra old boys's lystige Udflugter. Hvor Conrad Andersen var med, var der jo altid Liv og glade Dage. Der blev spillet Kegler, lavet lidt Idræt, der blev spillet L'hombre eller sunget en Sang.

Medlemmerne fik et særligt, meget flot Emblem. De forskellige »Indkaldelser« til Møderne var forfattet paa ægte Conrad Andersensk Paafund.

Da Hotelejer *Hornstrup*, den daværende Ejer af Hotel KOLDING, i Marts 1903 overdrog Hotellet til *Lundgren*, lavede old boys en Fest for ham, en Afskedsfest, hvor de vilde sige ham Tak. Det blev en Aften, lad os sige en Nat, der endnu gaar Ry af . . . halvtreds Aar efter. Conrad Andersen skrev en Sang:

Naar old boys i Aften møder
Fint klædt paa fra Top til Taa,
Hos os alle Hjertet bløder,
Saa skal De nu Grunden faa:
Se, vor Kromand han er færdig,
Til April han stikker a',
Og da han har væ't os værdig,
Saa skal han en Vise ha'.

Hornstrup,
Kære Hornstrup,
La' mig si'e det straks, at du har
væ't en Knop.
Du har gi'et en høj,
Til enhver old boy,
Campher-Dram og selv en lille Bøf
med Løg.

Nu Farvel, du gamle Borger,
Tak for al din Venlighed,
Du maa ikke gjør dig Sorger
For vor Klubs Elendighed.
Nu vil vi prøve den nye,
Om hans Campher-Dram er god,
Maaske Lundgren be'r os ryge
Hen, hvor Peberet det stod.
Nye Mand,
Kære Randers Mand,
Du maa ikke hæld' os ud af Hulen,
for du kan
Tro vi ta'r en Dram,
Vældig Campher-Dram,
Du kan faa et Bæger med os og en
old boys Sang.

Da Foreningen i 1921 fejrede sit 25 Aars Jubilæum, havde Conrad Andersen ladet lave en smuk Dekoration til hvert enkelt Medlem, et forsølvet Malteserkors med Inskription: 1896 - O. B. - 1921. Det blev baaret i et dannebrogfarvet Baand.

Naa, senere, som Aarene gik, blev jo ogsaa disse Mennesker ældre, og Cykleudflugterne

blev til Biludflugter, senere endnu til Sammenkomster med lidt god Mad i hyggelige Omgivelser paa Hotel KOLDING. Der mødtes i Galla ved disse Lejligheder, og ogsaa dér fandt Conrad Andersen paa de Hundrede morsomme Paafund. Kammeratskabets Aand levede stadig blandt disse alligevel og trods alt saa forskellige Mennesker.

Nu er old boys glade Dage forbi. De allerfleste af de gamle Kammerater er gaaet bort. Det er mange Aar siden, den sidste Fest blev holdt. Men endnu lever blandt enkelte Medlemmer Mindet om de lystige, livsglade Sammenkomster.

Aalestangernes Sangforening af 1887.

Der fandtes i Halvfemserne en spøgefuld Forening med det besynderlige Navn »Aalestangernes Sangforening«, der senere i Folkemunde fik det udvidede Navn »Aalestangernes Sangforenings Fagforening«.

Denne lille Sammenslutning, hvis Ophavsmand var Datidens maître de plaisirs, Gros-serer *Conrad Andersen* sen., giver et fuldgyldigt Udtryk for den Tids lyse Humør og Menneskenes sorgløse Flimren i Solen. Helt ud fjollet i sine Løjer var den, men saa harmløs, her morede man sig, lagde Titlerne bort, som Svenskerne siger, og lavede Kispus med hinanden. I det rent Ydre holder vi Mennesker os nu til Dags sikkert længere unge, end de gjorde dengang, men Sindet . . . Halvfemsernes Mennesker bevarede i højere Grad det barnlige Sind (fordi Tilværelsen som Helhed var blidere), det ungdommelige Gemyt varede dengang langt op i Aarene.

Det begyndte paa den Maade, at der var nogle Mennesker, der kunde lide Aal – stegt Aal. Den Slags Mennesker findes jo ogsaa i Dag. Nogle enkelte havde opsporet, hvor der kunde faas nogle specielle, særlig delikate, spidssnude Aal, samtidig med, at de havde erfaret, at Værtens Kone paa Christiansminde, »Kjesten«, kunde stege, tilberede og servere dem paa en ny og uhørt lækker Maade. Flere og flere kom, til sidst var der en halv Snes Stykker, der laa under for denne »Last« og drog til Christiansminde og spiste Aal. Mellem dem var Conrad Andersen, og som den Spasmager han var, foreslog han en Dag, at der skulde dannes en Forening udelukkende med det Formaal at spise Aal, d. v. s. *mindst* 25 Tommer... »Aaleforeningen«, nej, det lød ikke godt, »men vi kan jo synge en lille Sang engang imellem«, sagde Conrad Andersen, »lad os kalde den Aalestangernes Sangforening«. I Løbet af faa Dage havde Conrad Andersen udarbejdet Statutter og Love og et helt indviklet og grinagtigt Ceremoniel for Optagelse af Medlemmer. Den Slags spøgefulde Ideer og Paafund var han jo i Sandhed en Mester til at lave. Hvor vilde det i Aaret 1947 være forfriskende at møde en Mand af hans Slags. Han udstraalede Vitalitet, ja, man fristes til at sige, at han ligefrem pustede Vitaminer mod dem, han talte med... han var en Opkvikker, en Opstrammer af Rang.

Snart var der en lille Kreds af Aalenydere, og den halve Snes blev til en fuld Snes. Det var højst forskellige Mennesker, der her mødtes i jovialt og helt neutral Fællesglæde over et godt Maaltid Mad, med lidt Grin og Sjov til... og saa naturligvis en Snaps. Der var for blot at nævne nogle enkelte: Musikhandler *Hannibal Marcus*, Bogtrykker *Sjodt*, Smedemester *Georg Møller*, Murermester *I. A. Hansen*, Tømrermester *Hans Ludvig Hansen sen.*, Grosserer *Jac. Ræder*, Bankdirektør *Høwinghoff-Petersen*, Fabrikant *Joh. Volkert*, Fabrikant *H. P. Lumbye* o. m. a. (pudsigt at lægge Mærke til, hvor det er de samme 10 à 15 Mennesker, man møder atter og atter i Koldings Bybillede i Halvfemserne).

Til at begynde med drog man til Christiansminde i smaa Sejlbaade, senere, da man var blevet et stort Selskab, lejede man en af de smaa Dampere, der dengang gik paa Kolding Fjord, »Dan« eller »Kolding«, og drog afsted i samlet Flok med Musikanterne i Spidsen, Marcus med sin Violin og en af de andre Herrer med en Ocarino.

Den første Times Tid derude var der Salon-skydning (med flotte Præmier), og den, der skød bedst, blev højtidelig udnævnt til »Skyttekonge« og blev dekoreret med et imponerende grønt Silkeskærf. Efter Skydningen kom saa Udflugtens egentlige højtidelige Øjeblik: Aalespisningen. Bordet var festligt dekoreret, for

Enden af det tronede Formanden, Conrad Andersen, i et særligt elegant Højsæde. Og saa blev Fade med Bjærge af Aal baaret ind.

Ofte var der »Begyndere« til Stede, der ansøgte om Optagelse, og disse maatte saa først bestaa Prøven og spise de reglementerede 25 Tommer Aal. Det var jo ikke saa lidt – og troligt nok har Aspiranterne trænet, d. v. s. fastet, i Dagens Løb for at kunne præstere dette om Aftenen. Men her var ingen Pardon, Aalene maatte spises, Aaleskeletonerne blev lagt i Række foran Couverten og nøjagtig maalt op... var der ikke den fastsatte Længde, dumpede Kandidaten under øredøvende Piben og Hyssen. Een Aspirant – den daværende Ejer af Skovmøllen, *Flensborg* – blev aldrig Medlem, trods gentagne Forsøg. Den, der bestod Eksamen, blev hjertelig hyldet og optaget i Foreningen under Ceremonier med Ridderslag paa Skuldrene og det hele.

Ved en bestemt Lejlighed skulde Tømrermester *Niels Knudsen* optages som Medlem, men Kandidaten udeblev fra Mødet. Da han endelig, stærkt forsinket, kom, og Spisningen næsten var tilendebragt, blev han hysset ud. Imidlertid gik han ud af Salen – uden at sige noget til sit Forsvar – gik ned til den lille Baadebro, hvor hans Baad laa, og hentede en stor Pakke, som han under megen Spænding kom slæbende med ind i Salen. Han pakkede

den op og fremtog fire smaa Hajer, »som jeg har fanget i Lillebælt i Eftermiddag, saa jeg har vel nok været flittig – *det* er min Undskyldning«. Han blev tilgivet, fik sine 25 Tommer Aal til Livs, bestod med Glans Eksamen og blev optaget i Foreningen under Jubel. Hvor han havde faaet de fire Hajer fra, blev aldrig opklaret.

Jo, det var en lystig Forening, og i Datiden gik der utallige Anekdoter om de forbløffende Episoder og Begivenheder, der fandt Sted ved Møderne. I Sommerrevuen paa »Sommerlyst« var der hvert Aar Viser, der omhandlede det celebre Selskab, og havde vi dengang som nu haft en lokal »Søslange«, vilde ogsaa den have behandlet de fornøjelige Sammenkomster.

Det var jo en udpræget Mandeforening, og Damerne var aldrig med. Og netop det gjorde den saa interessant, for Mandfolk kan jo holde Mund. Det var ikke mange Kendsgerninger, der sivede ud fra disse Udflugter, og mange Koner var lidt nervøse, naar den Tid nærmede sig, da deres Mænd skulde af Sted.

Det kunde være fristende paa dette Sted at fremkomme med mange af de Historier, jeg fra min første Ungdom husker fortalt om Aalestangerne, de var haarrejsende lystige og morede os unge Mennesker umaadelig, men for det første kan jeg jo paa ingen Maade

indestaa for Sandheden af dem, og for det andet kan man jo ikke fortælle ukontrolable Beretninger om afdøde Mennesker, og de faa nulevende Medlemmer vilde sikkert i ethvert Tilfælde dementere dem paa det kraftigste.

Jeg overvinder derfor Fristelsen.

Det kan dog konstateres, at det var mange fornøjelige Eftermiddage og Aftener, der tilbragtes ude paa Christiansminde, der dengang laa saa langt, langt borte fra Byen, at et lille Selskab var i højeste Grad »sig selv« derude.

Een eneste Gang – det var først i Halvfemserne – forsøgte et Par Damer, hvis Mænd var Medlem af Aalestangerne, at tage til Christiansminde en Aften, da der skulde være Møde. De lejede en af de smaa gul- og sortstribede Drosker, der holdt oppe foran Raadhuset, og kørte derud. Nu vilde de med deres egne Øjne se, hvad der foregik. De havde fra mange Sider *hørt* saa meget om, hvad der skete ved disse Baccanaler. Damerne var i Krigshumør. Der var Krudtrøg i Luften.

Droskens Ankomst blev dog meddelt i god Tid til det aalespisende Selskab. Og Conrad Andersen kommanderede: »Rullegardinerne ned og Dørene laasede«.

Og medens Selskabet festede videre inde i den nu saa isolerede Sal, gik Damerne rundt og rundt om Pavillonen i een Uendelighed. De de tilsidst var ved at blive svimle af dette

Kredsløb, hvor de intet Sted opdagede et Vindue, de kunde se ind af... ja... saa kørte de hjem igen med uforrettet Sag.

Hvorledes de paagældende Ægtemænd blev modtaget, da de ud paa Natten vendte hjem, derom fortælles intet.

Skovforeningen af 1891.

Da jeg som lille Dreng først i Halvfemserne legede i Bramdrupskov, forundredes jeg ofte over et lille Selskab, bestaaende af 7-8 Personer, der med en stor Fane med Snore og Guldtryk drog gennem Skoven, højlydt syngende en Sang. Det var Skovforeningen af 1891. Som oftest gik dens daværende Formand, Barbermester *Albert Hellrung*, i Spidsen. Den lille Procession endte gerne i Bjerres hyggelige Restaurationshave, hvor de ved et Bord tog Plads og pakkede den medbragte Madkurv op.

Det var sidst paa Eftermiddagen, naar vi Børn skulde til at gaa hjem, men det var for spændende, vi stod i god Afstand og saa paa det muntre Selskab, medens tykke Fru Bjerre lagde Dug paa Bordet, og den lige saa tykke Hr. Bjerre kom med Favnen fuld af Slots-pilsnere.

Nu saa mange Aar efter sidder jeg med Skovforeningens gamle Protokol foran mig og blader i den og finder paa første Side følgende:

»Paa en Skovtur i Foraaret 1891 blev det besluttet af undertegnede Borgere og Sønner af Kolding By at oprette en Skovforening, hvor Foreningens Medlemmer, fri for al Etikette og tillige for al Overnydelse af Drikkevarer, men naturligt og sundt ved Vandringer igjennem Mark og Skov, under Sang og Samtale, kunde tilbringe en Eftermiddag og Aften paa en saa god og gemytlig Maade, at vi altid med Glæde kan tænke paa disse Sammenkomster.

Barbermester Hellrung sammenkaldte saa atter til et Møde, den 6. Juli 1891, paa hvilken Dag Foreningen blev stiftet og Bestyrelsen valgtes.

Formand: Barbermester *Albert Hellrung*. Næstformand: Skrædermester *Lindemann*. Sekretær: Naalemager *Hansen*. Fyrværker: Kobbersmedemester *Brandt*. Fører: Skomagermester *Schumacher*.

Samtidig nedsattes et Udvalg til at udarbejde Love for Foreningen. — Derefter udspandt sig en længere Diskussion om Foreningens fremtidige Navn, men da ingen Enighed kunde opnaas, udsattes Afgjørelsen til næste Mødedag. Efter at der fra forskjellige var talt for 6. Julidagen og den danske Soldat, sluttedes Dagen med et Leve for vort kjære Fædreland«.

Saaledes begyndte Skovforeningen. Da den blev stiftet, fandtes der allerede en Bramdrup'ernes Skovforening, den havde eksisteret i adskillige Aar, den bestod for Størsteparten af ældre Folk, og dens Ture gik altid til Bramdrupskov. Den nye Forening havde et videre Udsyn, uden paa nogen Maade at ville forbigaa den skønne Bramdrupskov skulde Turene gaa til *samtlig*e Skove i Koldings Nærhed. Der søgtes en Tilnærmelse med den gamle

Forening, men den faldt ikke særlig heldig ud. Der staar i Protokollen »dette Møde vil særlig ved den gammelmandsagtige og ejendommelige Maade, den ny Forening hædredes af Bramdrup'erne paa, være viet til værdig Ihukommelse blandt Foreningens Medlemmer«. Det var den gamle Guldsmed Hansen, der var Formand for Bramdrup'erne, og han syntes ikke at kunne tage den Aand og den Tone »de unge« kom med. Der blev ikke oftere holdt fælles Møder.

Halvfemserne var Skovturenes Tid, og vel at mærke... tilfods. Cykler fandtes ganske vist, men Allemandseje var de ikke. Om Biler havde ingen drømt. Der var ganske vist en daglig Eftermiddags-Omnibus med et Par stærke Heste for, der gik til Bramdrupskov fra Torvet, men dens Afgang var Kl. 2... og det var lovlig tidligt, for hvem der havde noget at bestille, den benyttedes mest af Damer med deres Børn... nej, man *gik*. Det var Naturen, der kaldte, og den, der gaar mange Gange ad smaa ukendte Stier og Veje, ser som bekendt mere, end den der kører.

Skovforeningens Ture blev planlagte og foretoges under Ledelse af en »Fører«. De første Aar var det Skomagermester Schumacher. Og man drog fortrinsvis til Bramdrupskov, Alpedalen, Elbodalen, Hvilested, Koppelskoven og til Christiansminde og til Stranden, hvor nu Julemærkesanatoriet ligger.

Det lille Selskab samledes paa Banegaardspladsen, »ved Slotsmøllen«, og drog i sluttet Trop ud i det Grønne. Det er morsomt at læse i den gamle Protokol om den Natursans og den Naturlæde, disse Mennesker for et halvt Aarhundrede siden havde. Findes disse umiddelbare Følelser mere? Maaske, men der gives ikke saa synligt Udtryk for dem, Mennesker er blevet mere sammensatte og tillige mere reserverede og lukkede. Den forcerede Fart, Bilen, der suser igennem Landskabet, opfordrer ikke til Natursans. Naar disse vore Forældre og Bedsteforældre for en Gangs Skyld tog sig fri en Eftermiddag Kl. 4 og gik ud i de skønne Skove i Koldings Omegn, var de betaget af en næsten berusende Sommerglæde over blot dette ene: at trave blandt grønne Træer. Aftensmaden medbragtes hjemmefra, Øl eller Kaffe købtes i et eller andet lille Traktørsted, man kom forbi. Det ses af Protokollen, at tykke Bjerre i Bramdrupskov til at begynde med blev gal i Hovedet over, at Skovforeningens Medlemmer ogsaa selv tog en Snaps med til Maden, saa købte man den for Fremtiden hos ham sammen med Øllet, men det var lovlig dyrt, han tog saamænd... 12 Øre for den. Jo, det var Tider. Samme Bjerre tog for Kyllingesteg og Kartoffler og Agurkesalat 65 Øre. Det var jo trods alt Priser, der var til at komme om ved. Og Hellrung var altid i Spidsen med sit lyse Humør.

Medens jeg sidder og læser disse mange, mange Sider i de smaa Protokoller fra for et halvt Aarhundrede siden, glæder det at se, hvor Kammeratskabets Aand har levet i den Forening til Trods for en stadig Skiften af Medlemmerne... nogle rejste fra Byen... andre døde... nye Folk kom til, men det gode, gamle, borgerlige Kammeratskab levede stadig. Venligheden, Fordrageligheden, Høfligheden, Hjælpsomheden, Glæden over det danske Sommerland, Stolt-heden over Fædrelandet, var stadig Drivfjederen i Foreningen.

Og jeg kan tænke mig denne morsomme, livsglade og meget intelligente Barbermester Hellrung, som i de første Aar var Formand, i Spidsen for det hele. Han var en Mand, i hvis Selskab, man gerne vilde være, han var den rareste Mand... den braveste og hyggeligste Mand Solen kunde skinne paa.

Jeg husker endnu en Udtalelse, Hellrung kom med til mig for nu ca. 40 Aar siden. Han sagde: »Ser De, unge Mand, man bliver glad ved at færdes i Naturen, glad og god, der er saa meget grumset i Mennesker, Striden for det daglige Brød forædler os ikke, tværtimod, det bringer ofte vore Tanker og vore Handlinger paa den anden Side af det Gode... gaar vi ud i Naturen, bliver vi rene igen. Og føler vi os nedtrykte og beklemte af Sorg og Bekymring... saa gaa ud i det Grønne«. Chr. Winther

havde Ret, da han sang: »Du, som har Sorg i Sinde, gæk ud i Mark og Lund.« At Hellrung i mange Aar var Sjælen i Skovforeningen af 1891 er let at forstaa.

Til Trods for de relativt faa Medlemmer var der jævnlige mange Mennesker med paa Udflugterne. Der var valgt »Æresmedlemmer« og Medlemmerne havde Ret til at indbyde »Gæster«, men ... det skulde være *forud*, det var ikke tilladt at møde Bekendte tilfældigt paa Vejen og bede dem med, det skulde være et sluttet Selskab. Og somme Tider var Damerne med, men – som et gammelt Medlem engang sagde – saa er vi ikke rigtig os selv, saa bliver det hele noget helt andet, saa skal der stadses op og spises med stor Gaffel paa Traktørsteder, og dette er jo ikke Meningen, og naar Damerne skal med, er *Eva* der straks til at saa Splid ... vi bliver lettere Ukammerater, naar Damerne er med.

Protokollen viser, at ved de store Sammenkomster kunde der virkelig vise sig visse Divergencer, og ofte kunde der ogsaa falde lovlig stærke Ord, men saa viste Dirigenten en lykkelig Evne til at falde i med en Sang. Og ... saa sang alle med, og det Emne, der var Krudt i, blev ikke mere nævnt den Aften.

Sætter man sig ind i Stemningen og hele Milieuet fra disse Sammenkomster, er der i

Virkeligheden noget heibergsk eller hostrupsk over Medlemmerne fra disse første Aar. Det var jævne, borgerlige Mennesker, med udpræget national Følelse, i det store og hele sorgløse, ubekymrede, og de ejede alle en ganske ubevidst Glæde over Livet, som er vore Dages Mennesker berøvet.

Det Antal Medlemmer, som det Tid efter anden blev bestemt som Maksimum, blev overholdt hen gennem Tiderne, der kendes f. Eks. et Tilfælde, hvor en kendt Kolding-Borger i over 10 Aar forgæves forsøgte at blive Medlem. Først da et Medlem døde, blev der Plads til hans Optagelse.

Eftersom Aarene gik, fik Udflugterne ganske naturligt en anden Karakter, det helt fordringsløse forsvandt; en Tid kom Damerne mere og mere med, og Madkurven hjemmefra blev sjældnere og sjældnere, nu var det Spising paa de forskellige Restaurationer... Bilerne kom, og et eller andet Medlem, der havde Bil, indbød de andre Medlemmer til en Køretur – men Skovforeningen føres nu videre, saa meget som muligt indenfor de gamle Rammer. Bogbinder *Martin Christensen* er for Tiden en ihærdig Formand, der med Takt og fin Justits holder sammen paa den gamle Borgerforening.

Navne-Register.

- A**belsted, Garvermester, 47.
Aggerholm, Svend og Ellen, 72.
Albinus, Kancelliraad, 36.
Andersen, Conrad, sen., Grosserer,
50.68.69.71.85.86.87.88.89.90.91.93.95.
- B**aller, Borgmester, 85.
Bahnsen, Apoteker, 15.
Bang, Herman, 70.72.
Bay, F., Kaptajn, 47.48.85.
Bech, Ellen, Frk., Koncertsangerinde, 17.22.
Bech, Oluf, Borgmester, 18.82.
Bech, Proprietær, Seest, 12.15.
Beck, Distriktslæge, 12.13.
Beck, L., Fabrikant, 85.
Bendix, Dagmar, Professorinde, 22.
Bentsen, Rasmus, Læge, 85.
Bergmann, Elna, 18.
Bjørn, Per, Operasanger, 74.
Borch, C. S., sen., Grosserer, 49.
Borthig, Sekretær, 35.36.
Brandorff, I. O., Kæmner, 26.27.30.
Brandorff, P., Købmand, 32.
Brandt, Kobbmedemester, 98.
Brems, Anders, Koncertsanger, 22.23.
Brems, Else, Frue, Koncertsangerinde, 23.
Brosbøll, Frk., 14.
Buch, Martin, Godsbestyrer, 69.72.
Buch-Petersen, Købmand, 85.
Burcharth, Georg, Købmand, 47.49.51.
Burcharth, A. D., Købmand, 49.
Bølling, I. C., 38.39.40.

Christensen, Knivsmed, 77.
Christensen, Musikdirektør, 24.
Christensen, Møllebygger, 82.
Christensen, A. D., Købmand, 60.
Christensen, Chr., Skibsbygger, 61.
Christensen, Caroline, Frk., 71.
Christensen, L., Bogtrykker, 79.80.81.
Christensen, Martin, Bogbindermester, 103.
Christiansen, Chr., Pianist, 20.
Christmas, Walther, 74.
Christgau, Aug., Konsul, 85.
Cornelius, Peter, Kammersanger, 22.
Cour, la, Poul, Professor, 80.

Dahl, Prokurator, 36.
Dahl, Henrik, 74.
Dahl, N., Snedkermester, 77.
Damgaard-Petersen, P., Autoforhandler, 57.
Damkjær-Petersen, Mægler, 53.54.85.
Deickmann, Raadmand, 28.

Engell, Birgit, Frue, Operasangerinde, 22.
Esman, Gustav, 73.74.
Espersen, O. C. L., Forstander, 43.

Fedde, Jomfru, 39.40.
Fedde, Læderhandler, 85.
Fick, Hjalmar, Læge, 15.68.
Frederiksen, Farvermester, 85.
Frederiksen, Tenna, Frue, Kammersangerinde, 22.
Friedmann, Ignaz, Klavervirtuos, 22.
Friis, Chr., sen., Vinhandler, 49.
Friis, A. M. G., Tandlæge, 47.68.69.
Fritz, Skovrider, 18.
Frost, P. J., Smedemester, 77.
Frost, Peder v., Konsul, 12.13.15.68.
Fønss, Johannes, Operasanger, 22.

Gad, Emma, 73.
Gade, Carl Johan, Repræsentant, 64.65.
Gabrielsen, Holger, 74.
Gynther, S. L., Murermester, 77.78.81.

Hallé, Lady, 22.

Hansen, Chr., Boghandler, 64.
Hansen, H. L., sen., Tømrermester, 92.
Hansen, I. A., Murermester, 92.
Hansen, J., Smedemester, 78.
Hansen, I. H., Købmand, 36.
Hansen, Niels, Kammersanger, 22.74.
Hansen, P., Kaptajn, 47.50.61.
Harboe, Sparekassebogholder, 47.49.
Harder, Knud, Direktør, 60.
Harder, Telegrafkontrolør, 65.73.
Hellrung, Albert, Barbermester, 97.98.
Hetmer, Axel, 60.
Hempel, Læge, 85.
Henningsen, Agnes, 72.
Henriques, Fini, 17.22.
Herold, V., Kammersanger, 16.23.
Hertz, Knud, Overretssagfører, 43.
Hofmann, de, Hans, Amtmand, 27.
Hornstrup, Hotelejer, 87.88.
Høeberg, Albert, Kammersanger, 22.
Hørlyck, Jacob, Dyrlæge, 55.
Høwinghoff-Petersen, Bankdirektør, 92.

Islandi, Stefan, Operasanger, 23.

Jensen, C., Grosserer, 72.

Jensen, Frederik, 72.

Jensen, Jens Martin, Trælasthandler, 60.

Jepsen, Jep, Købmand, 31.

Jessen, R., Overlærer, cand. polyt., 15.18.

Jessen, Fru Overlærer, 20.
Jochumsen, Carl, Slagtermester, 82.
Jordahn, Frederik, Bankdirektør, 60.
Jordahn, L. Chr., Havnefoged, 61.
Juhl, I. N., Translatør, 12.18.69.
Jørgensen, Bankdirektør, 71.

Kaalund, K., Konsul, 49.
Kelstrup, Alma, Frue, 74.
Kelstrup, Holger, Købmand, 73.
Kjær, Ernst, 36.
Kirschbaum, Chr., 28.
Kjølbye, J., Overlæge, 43.
Klein, Kanaris, Rektor, 12.15.18.68.
Klestrup, Frk., 11.12.
Knudsen, Bertram, Konditor, 85.
Knudsen, Niels, Tømrermester, 93.
Kornerup, Ebbe, Maler, Forfatter, 45.
Kralund, Kancelliraad 37.
Kyster, sen., Skomagemester, 40.

Lamprecht, Lilly, Frue, Operasangerinde, 22.
Larsen, Johs., Ingeniør, Smedemester, 55.
Lasson, Bokken, 72.
Lau, Edv., Sagfører, Borgmester, 43.51.
Laursen, Bankdirektør, 85.
Levin, Poul, 74.
Lindberg, Helge, Koncertsanger, 22.
Linden, Ejnar, Skuespiller, 74.
Lindemann, Skrædermester, 98.
Lomholt, P. Madsen, Musikdirektør, 41.42
Lumbye, H. P., Fabrikant, 92.
Lund, Niels, Købmand, 85.
Lund, William, Autoforhandler, 74.
Lunddal, Pastor, 68.
Lundgren, Carl, Hotelejer, 85.87.88.

Malberg, Henrik, Skuespiller, 73.
Malling, Løjtnant, 28.
Marcus, Hannibal, Musikhandler, 17.49.71.92
Marker, Oberst, 68.
Maupassant, de, Guy, 59.
Memmert, Tolder, 28.
Meyer, Toldforvalter, 85.
Meyer, H. W., Købmand, 32.
Müller, N. C., Hofapoteker, 50.
Müller, H., Købmand, 12.
Müller, Sigurd, Rektor, 68.69.
Møller Petersen, 32.
Møller, A. L., Isenkræmmer, 85.
Møller, Bertel, Redaktør, 37.49.52.
Møller, Georg, Smedemester, 47.92.
Møller, P. Martin, Skomager, 25.26.
Møller, Peder, Kammermusikus, 22.

Neuman, Astrid, Skuespillerinde, 74.
Neuman, Sofus, Skuespiller, 72.
Nielsen, Chr., Bagermester, 50.
Nielsen, Harald, Direktør, 56.57.
Nielsen, Joh. C., Smedemester, 78.82.
Nielsen, Martin, Købmand, 85.
Nielsen, Morten, Murermester, 77.78.
Nielsen, William, Dommer, 43.
Nissen, Organist, 12.13.14.15.
Nissen, Helge, Kammersanger, 22.
Nielsen, Th., kgl. Kapelmusikus, 20.
Nyholm, V., 49.
Nutzhorn, Frk., 18.
Nørvang, Johs., Kammermusikus, 15.

Olesen, Forretningsfører, 12.
Olsen, Lærer, 12.
Ottesen, H. V., Tandtekniker, 65.
Oxenvad, Aage, kgl. Kapelmusikus, 20.

Petersen, Erasmus, Købmand, 85.
Petersen, H. C., Konsul, 85.
Petersen, Theodor, Eksportør, 56.
Pingel, Landinspektør, 39.43.
Poulsen, Johs., Skuespiller, 73.

Rosenberg, P. A., Censor, 72.
Ræder, G., Proprietær, 37.39.47.
Ræder, Jacob, Konsul, 43.46.50.52.53.54.85.92.
Rømeling, v., Oberstløjtnant, 85.

Saling, Boghandler, 36.
Schwensen, Overretssagfører, 13.
Schiøler, Victor, Pianist, 22.
Schjørring, Borgmester, 50.51.68.71.
Schmidt, Kordegn, 12.15.16.18.
Schmidt, Ernst, 61.
Schrøder, Harald, Redaktør, 67.68.74.
Schrøder, J., Herredsfuldmægtig, 39.
Schumacher, Skomagemester, 98.99.
Seedorff, Hans Hartvig, 74.
Sjodt, H., Bogtrykker, 53.54.92.
Sonne, Kontrolør, 36.
Sonnichsen, Toldkontrolør, 67.
Spreckler, Fru Tandlæge, 15.
Stenderup, Chr., Konsul, 34.
Steenstrup, Ejnar, Boghandler, 61.
Stockmar, Johanne, 17.
Storp, Clem., katolsk Præst, 52.
Strandby, Ølbrygger, 47.
Svendsen, Anton, Professor, 22.
Svensson, Hotelejer, 14.

Terndrup, Civildommer, 85.
Texière, Jacob, Skuespiller, 73.
Thalbitzer, Henry, Politimester, 21.

Theisen, Rektor, 47.
Thomsen, Emma, Frue, Skuespillerinde, 72.
Thomsen, Folmer, Direktør, 85.
Thuesen, Th., Forligsmægler, 47.
Thygesen, Telegrafbestyrer, 36.

Utzon, Fr., 32.

Verner, V., Lektor, 74.
Verrier, Paul, Professor, 45.
Vibe, Jørgen, Digter, 74.
Volkert, Johan, Fabrikant, 92.

Wad, Pianist, 15.19.
Wandahl, Arkitekt, 69.
Wandahl, Arkitekt, Frue, f. Brosbøll, 15.18.
Warming, Chr. E., Købmand, 47.
Wetlesen, John, 60.
Wiehe-Berény, Charlotte, Frue, Skuespillerinde, 72.
Winther, Chr., 101.
Wiwel, cand. phil., 12.

Ørkild, Ove, Læge, 17.19.20.
Ørkild, Ejnar, Læge, 22.

Otto Wang:

Livet dør	1907
Verdens Hjerte	1910
Foraar i Paris	1911
Calvi Rose	1911
Carneval	1912
Kærligheden kalder	1915
Spaniens Børn	1917
Ridderen af Montparnasse	1919
Ina	1920
Yvonne	1920
Captajn Butlers mystiske Historier	1921
Smaa Breve fra Verdens Hjerte	1925
Colette	1929
Primaveras Have	1937
Kolding Anno 1900	1941